

Miljömål för Jönköpings län 2007–2010

Tryckinformation

Miljömål för Jönköpings län 2007-2010.

Meddelandenr: 2007:38

Redaktörer: Stefan Lundvall och Jens Mattsson,
Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Grafisk form: Jens Mattsson, Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Omslagsfoto: Claes Uhlén.

Miljömålsillustrationer: Tobias Flygar.

Tryckeri: Lenanders grafiska 27689.

Papper: Omslag - 250 gram Silk. Inlaga - 100 gram Silk.

Länsstyrelsen i Jönköpings län

Hamngatan 4

551 86 Jönköping

Telefon: 036-39 50 00

www.f.lst.se

Innehållsförteckning

16 nationella miljökvalitetsmål.....	4
Mål för Jönköpings län	4
Begränsad klimatpåverkan.....	8
Frisk luft.....	10
Naturlig försurning.....	13
Giftfri miljö.....	15
Skyddande ozonskikt.....	19
Säker strålmiljö.....	21
Ingen övergödning.....	23
Levande sjöar och vattendrag.....	25
Grundvatten av god kvalitet.....	28
Myllrande våtmarker.....	30
Levande skogar.....	32
Ett rikt odlingslandskap.....	35
God bebyggd miljö.....	38
Ett rikt växt- och djurliv.....	42
Åtgärdsprogram för miljömål.....	45
Samtliga åtgärder.....	46

16 nationella miljö kvalitetsmål

År 1999 antog Sveriges Riksdag 15 nationella miljö kvalitetsmål. Siktet var inställt på att de stora miljöproblemen skall vara lösta inom en generation, det vill säga ungefär till år 2025. Det går inte att nå fullt ut eftersom ekosystemen i många fall har en återhämtningsperiod som är längre än en generation. Även om alla utsläpp av koldioxid och svårnedbrytbara gifter skulle upphöra med omedelbar verkan kommer klimatförändringen och gifterna att påverka oss och naturen negativt under flera generationer. Många fler exempel finns på att det krävs längre tid än en generation för att nå den miljö kvalitet som eftersträvas i målen. Förutsättningar finns dock att utsläpp och miljöpåverkan ska ligga på långsiktigt hållbara nivåer år 2025. För att lyckas med det krävs en omfattande förändring av produktion, transporter och konsumtion i samhället. Miljö målen ska vägleda arbetet.

Till miljö kvalitetsmålen finns mer än 70 delmål. De ska visa vad som behöver uppnås till en viss tid. Många av delmålen gäller till år 2010. År 2005 presenterade regeringen en utvärdering av hur arbetet gått hittills och föreslog vissa ändringar av målen för Riksdagen. Avklarade delmål togs bort och vissa tillkom. Riksdagen beslutade också att tillföra ett 16:e miljö kvalitetsmål: "Ett rikt växt- och djurliv".

Varje år görs en uppföljning av läget. 2007 års uppföljning visade att tio av delmålen redan är uppnådda, sju bör klaras om redan fattade beslut genomförs medan arton delmål är mycket svåra att nå inom utsatt tid. Av de delmål där tiden redan gått ut är det två som inte har uppnåtts. Resterande 34 delmål är möjliga att nå men det krävs i så fall fler förändringar och åtgärder. När det gäller möjligheterna att nå miljö kvalitetsmålen till år 2025 är bedömningen att det blir mycket svårt (i några fall omöjligt) i åtta fall. Övriga åtta miljö kvalitetsmål är möjliga att nå till dess, men ytterligare förändringar/åtgärder krävs för att nå målen.

Mål för Jönköpings län

Alla länsstyrelser har regeringens uppdrag att i samverkan med andra intressenter ta fram miljö mål för sitt län. Miljö målen för Jönköpings län utgår från de nationella och innebär att länet ska bidra med sin del för att de nationella målen ska uppnås. Målen är anpassade till länets förutsättningar och omfattar 14 av de 16 miljö kvalitetsmålen. De är oftast mål för tillståndet i miljön, utsläpp eller skydd av natur och avser endast i undantagsfall åtgärder. I några fall har vi så kallade länsegna delmål som saknar motsvarighet nationellt.

Exempel:

Miljökvalitetsmålet Frisk luft.

Luften skall vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Nationellt delmål 4 Frisk luft

År 2010 skall utsläppen av flyktiga organiska ämnen (VOC) i Sverige, exklusive metan, ha minskat till 241 000 ton.

Miljömål för Jönköpings län, delmål 4 Frisk luft

År 2010 ska utsläppen av flyktiga organiska ämnen (VOC), exklusive metan, i Jönköpings län ha minskat till mindre än 9000 ton.

Att organisera miljöarbetet efter miljömålen innebar ett nytt sätt att arbeta. För att komma i gång på ett bra sätt i Jönköpings län genomfördes fyra temaår under åren 2002-2005. Varje år togs ett åtgärdsprogram fram för några av miljökvalitetsmålen så att alla miljökvalitetsmål som berör länet ingår i något av de fyra åtgärdsprogrammen. Eftersom miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv inte kom till förrän år 2005, så finns det ännu inte med i något åtgärdsprogram. Länsstyrelsens styrelse har ställt sig bakom programmen efter förslag från arbetsgrupper där representanter från olika intressenter ingått som kommuner, företag, Landstinget, LRF, Naturskyddsföreningen med flera. Åtgärdsprogrammen innehåller analyser av det pågående miljöarbetet och nya åtgärder som behövs för att länets delmål ska uppnås.

Länsstyrelsen och kommunerna står som ansvariga för en stor majoritet av åtgärder, men i många fall även andra aktörer. Tabeller som kortfattat beskriver åtgärder i alla programmen finns på sidan 45 och framåt. Av faktarutan nedan framgår hur miljömålen fördelats på de olika åtgärdsprogrammen.

Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen

1. Luften och hälsans år 2002

Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt, Säker strålmiljö

2. Djurens och växternas år 2003

Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Bara naturlig försurning

3. Året för vattnets bästa år 2004

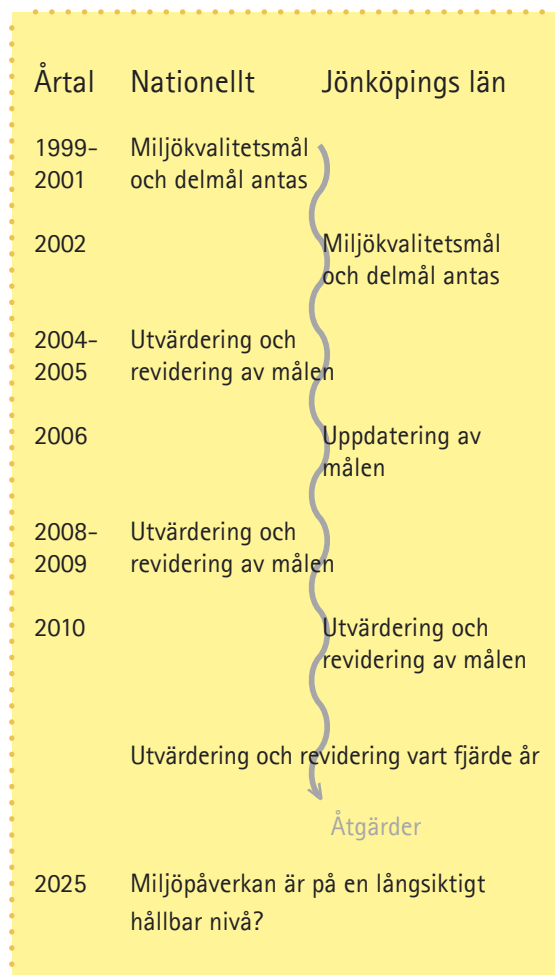
Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet

4. Den byggda miljön och klimatets år 2005

God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan

Arbetet pågår som bäst med att genomföra åtgärder i programmen, liksom annat pågående miljöarbete. Tanken har varit att löpande revidera programmen. Diskussioner pågår nu (år 2007) om att i samband med revideringarna gå över till en fördelning av miljömålen enligt de tre nationella åtgärdsstrategierna.

Då Riksdagen år 2005 ändrade vissa av de nationella målen, behövde även miljömålen för Jönköpings län justeras. Därför beslutade Länsstyrelsens styrelse i november 2006 om en uppdatering av målen. Det innebar drygt 40 ändringar av delmålen, de flesta av mindre karaktär. Nu finns 70 delmål för Jönköpings län. Den största förändringen var att miljö-kvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv lades till med sina delmål. En mer omfattande revidering av länets miljömål är planerad till år 2010, efter nästa nationella utvärdering och riksdagsbeslut.

Länets viktigaste miljöfrågor och prioriterade åtgärdsområden

Åtgärdsprogrammen ska vara ett hjälpmedel för berörda intressenter att prioritera i miljömålsarbetet, men de täcker inte in allt miljöarbete som bedrivs i länet. Det kan också finnas behov av ytterligare prioriteringar. När länets första miljöstrategi togs fram år 1996 togs ett beslut om länets viktigaste miljöfrågor och prioriterade åtgärdsområden. År 2001 reviderades listan av Länsstyrelsens styrelse. Enligt beslutet, som ännu är aktuellt, skall följande åtgärdsområden prioriteras i länets miljöområde:

Försurningen och klimatpåverkan

1. Kalkning av sjöar och vattendrag samt skogsmark.
2. Miljöanpassad skogsskötsel.
3. Minskade utsläpp från trafik genom bättre fordonsteknik, kretsloppsanpassade drivmedel och åtgärder för effektivare transportarbete.
4. Energieffektivisering och ökad andel bioenergi och flödesenergi för energiförsörjningen.

Miljöskadade områden

5. Efterbehandling.
6. Förebyggande åtgärder - val av miljövänligare kemikalier, lokaliseringsfrågor i samhällsplaneringen.

Skogslandskapets miljövärden

7. Skydd av de mest värdefulla skogsområdena.
8. Miljöhänsyn i vardagsskogen.

Det småskaliga odlingslandskapets miljövärden

9. Fortsatt hävd av naturliga fodermarker.
10. Bevarande och skötsel av småbiotoper.

Miljövärden i källsjöar och små vattendrag

11. Skydd av källsjöar och små vattendrag.
12. Miljöanpassat nyttjande av vattenresursen t.ex. inom sektorerna industri, energi, jord- och skogsbruk samt vatten- och avlopp.

Ökad miljömedvetenhet

13. Ett viktigt och övergripande mål för det miljöstrategiska arbetet i länet är att öka miljömedvetenheten hos allmänhet, näringsliv, organisationer, myndigheter med flera i länet. Miljömedvetenheten ska stödjas så att den tar sig uttryck i ett förändrat och mer miljömedvetet beteende. Hög prioritet ska således även ges åt insatser inom åtgärdsområdet Ökad miljömedvetenhet. Prioriteringen av de 13 åtgärdsområden har antagits av Länsstyrelsen den 6 april 2001 och ska gälla för allt miljöarbete i länet. De prioriterade frågorna innebär inte att arbetet med övriga miljöfrågor ska läggas åt sidan. Prioriteringen ska vara vägledande för allt utvecklingsarbete och särskilda satsningar inom miljöområdet.

Med utgångspunkt från de uppdaterade regionala miljömålen ska Länsstyrelsen verka för att de nationella miljö kvalitetsmålen får genomslag i länet, genom att driva på och samordna miljöarbetet.

Tjädern är en utpräglad gammelskogsfågel som trots sin storlek mest lever av tallbarr och blåbärsris blandat med grus för matsmätningens skull. Foto: Lars Peterson.

Viktiga aktörer i miljöarbetet

Det finns många aktörer vars medverkan är nödvändig för att miljömålen ska nås. För några miljö kvalitetsmål, till exempel Ett rikt odlingslandskap, är det lättare att välja ut en mindre grupp viktiga aktörer medan för Begränsad klimatpåverkan blir listan ofrånkomligen lång. Näringslivets olika delar, kommunerna och inte minst allmänheten har alla viktiga roller, både för de lokala och globala miljöproblemen. Länsstyrelsen är bara en del i det stora samhällsmaskineriet där alla har ett ansvar för hur miljön ska bli i framtiden.

Exempel på koldioxidfri elkraft. Foto: Härnösands kommun.

Begränsad klimatpåverkan

Klimatet har förändrats under de senaste 150 åren. Det beror enligt den samlade forskningen huvudsakligen på att koldioxid och andra växthusgaser släpps ut i atmosfären från människans olika verksamheter. Om utsläppen fortsätter ökar risken för att klimatet påverkas på ett farligt sätt. Genom Kyoto-protokollet har ett antal länder åtagit sig att minska sina utsläpp av ämnen som påverkar klimatet. Förbränning av fossila bränslen som olja och gas, svarar för det största bidraget till ökad växthuseffekt både i Sverige och i övriga världen. Förändringarna i klimatet bedöms bli större vid våra nordliga breddgrader än i världen i genomsnitt.

Om temperaturen ökar med cirka 2,5 grader globalt under de närmaste 50–100 åren kan ökningen bli cirka 4 grader i Norden. Mängden nederbörd kan också komma att påverkas kraftigt. Effekterna av växthuseffekten kan bli omfattande för till exempel jord- och skogsbruket. Känsliga miljöer (ekosystem) i fjällen och Östersjön kan skadas så att de går förlorade. Klimatfrågan är ett globalt problem och de svåraste konsekvenserna förväntas i låglänta fattiga delar av världen, där antalet miljöflyktingar redan ökar på grund av översvämningar eller torka.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Halten av växthusgaser i atmosfären skall i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farligt. Målet skall uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

Mål för Jönköpings län Miljökvalitetsmålet innebär på lång sikt

- a. Halten växthusgaser ska stabiliseras på en halt lägre än 550 ppm i atmosfären.
- b. År 2050 ska utsläppen vara lägre än 4 ton koldioxidekvivalenter per år och invånare, för att därefter minska ytterligare.

Mål på medellång sikt

1. År 2020 ska utsläppen i Jönköpings län vara minst 25 procent lägre än år 1990.

Målet motsvarar det nationella målet enligt klimatpropositionen Nationell klimatpolitik i global samverkan, prop. 2005/06:172.

Delmål

1. Utsläppen av växthusgaser ska som ett medelvärde för perioden 2008–2012 vara minst 10 % lägre än utsläppen år 1990.

Kommentar:

De sex växthusgaser som omfattas av målen är koldioxid (CO₂), dikväveoxid (lustgas, N₂O), metan (CH₄), fluorkolväten (HFC), flourkarboner (FC) och svavelhexafluorid (SF₆). Utsläppen ska räknas som koldioxidekvivalenter och omfatta de sex växthusgaserna enligt Kyotoprotokollets och IPCC:s definitioner. Enheten koldioxidekvivalenter används för att jämföra de olika växthusgasernas klimatpåverkan. Med omräkningsfaktorer kan utsläppen av de olika gaserna räknas om till ett värde som motsvarar utsläpp av koldioxid. IPCC är FN:s expertpanel för klimatfrågor. Delmålet ska uppnås utan kompensation för kolsänkor (det vill säga koldioxidupptag av skog) eller flexibla mekanismer (till exempel handel med utsläppsrätter). Även de ozonnedbrytande gaserna CFC och HCFC har klimatpåverkan, men dessa behandlas under miljökvalitetsmålet Skyddande ozonskikt.

Når vi miljömålet?

Förutsättningen för att nå delmålet för perioden 2008–2012 är goda, såvida trafiken inte fortsätter att öka kraftigt. Däremot bedöms det långsiktiga miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan bli mycket svårt att nå.

Människans påverkan på klimatet är global, och även om framgångsrika ansträngningar görs i vårt län att minska de klimatpåverkande utsläppen är vi därutöver beroende av nationella och internationella insatser för att klara målet.

På lång sikt innebär målet att halten av Kyotoprotokollets sex växthusgaser ska stabiliseras på en nivå lägre än 550 ppm i atmosfären samt att utsläppen i vårt län år 2050 ska vara mindre än fyra ton koldioxidekvivalenter per invånare och år. Det regionala haltmålet är identiskt med det nationella medan det regionala målet om minskade utsläpp innebär en större procentuell minskning än det nationella målet. Skärpningen har sin grund i att utsläppen av klimatpåverkande gaser per person är förhållandevis låga i vårt län samt att förutsättningar bedöms finnas att minska våra utsläpp ytterligare, vilket också är nödvändigt på längre sikt då även 4 ton är en långsiktigt ohållbar nivå.

Frisk luft är ingen självklarhet! Städer har ofta höga halter av hälsofarliga ämnen i luften. Foto: Jens Mattsson.

Frisk luft

Luftföroreningar påverkar människors hälsa på många sätt och medför i medeltal flera månaders förkortad livslängd. Skogens träd och jordbrukets grödor skadas av ozon vilket medför stora kostnader. Luftföroreningar påverkar också material som metall, gummi, plast och kalksten så att de bryts ned snabbare. Därigenom skadas till exempel byggnadskonstruktioner och föremål som är kulturhistoriskt värdefulla.

De luftföroreningar som är skadligast är inandningsbara partiklar, ozon och vissa organiska kolväten.

De lokala utsläppen kommer framför allt från vägtrafiken och från enskild uppvärmning med ved. Arbetsmaskiner som gräsklippare, motorsågar och grävmaskiner bidrar också med stora mängder.

De samlade lokala utsläppen från alla länder orsakar att föroreningar transporteras långa vägar med vinden. Därför pågår ett omfattande arbete inom EU för att begränsa långväga lufttransport och utsläpp av ämnen som bildar marknära ozon.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Luften skall vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Halterna av luftföroreningar överskrider inte lågrisknivåer för cancer eller riktvärden för skydd mot sjukdomar eller påverkan på växter, djur, material och kulturföremål. Riktvärdena sätts med hänsyn till personer med överkänslighet och astma.

Förorening	Halt som inte bör överskridas (ug/m3)	Medelvärdetid
Bensen	1	År
Bens(a)pyren	0,0001	År
Eten	1	År
Formaldehyd	10	Timme
Partiklar <10 mikrometer (PM 10)	30 15	Dygn År
Sot	10	År
Ozon	80 50 70	Timme Sommarhalvår (april – oktober) Åttatimmars-medelvärde

*Måste vi åka ut i naturen för att uppleva frisk luft?
Foto: Eva Wallander.*

Delmål

1. År 2010 ska högst 5 % av befolkningen i länet uppleva störning och olägenhet av luktande utsläpp.

Kommentar:

Vid uppföljning av delmålet inräknas personer som upplever störning och olägenhet mer än 2 % av tiden under ett år. Motsvarande mål i kommunerna och uppföljning på tätorts-, eller kvartersnivå skulle öka möjligheten att minska problemen.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen

2. Halterna 60 mikrogram/m³ som timmedelvärde och 20 mikrogram/m³ som årsmedelvärde för kvävedioxid skall i huvudsak underskridas i länet år 2010. Timmedelvärdet får överskridas högst 175 timmar per år.

3. Halten marknära ozon ska inte överskrida 120 µg/m³ som åtta timmars medelvärde år 2010.

4. År 2010 ska utsläppen av flyktiga organiska ämnen (VOC), exklusive metan, i Jönköpings län ha minskat till mindre än 9000 ton.

5. Halterna 35 mikrogram/m³ som dygnsmedelvärde och 20 mikrogram/m³ som årsmedelvärde för partiklar (PM₁₀) skall underskridas år 2010. Dygnsmedelvärdet får överskridas högst 37 dygn per år. Halterna 20 mikrogram/m³ som dygnsmedelvärde och 12 mikrogram/m³ som årsmedelvärde för partiklar (PM_{2,5}) skall underskridas år 2010. Dygnsmedelvärdet får överskridas högst 37 dygn per år.

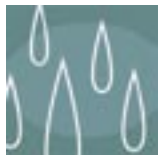
6. Halten 0,3 nanogram/m³ som årsmedelvärde för benso(a)pyren skall i huvudsak underskridas år 2015.

Når vi miljömålet?

Det finns många positiva trender när det gäller miljökvalitetsmålet frisk luft. Det tidigare delmålet för svaveldioxid är redan uppnått i länet och utsläppen av flyktiga organiska ämnen minskar. Halterna av flera föroreningar har minskat, men kurvorna har planat ut de senaste åren och i vissa fall ökat. Problemen som är kopplade till intensiv vägtrafik både i länets tätorter och i hela EU gör att det blir mycket svårt att nå målet som helhet inom utsatt tid. Ambitionsnivån på åtgärderna behöver höjas.

*Det krävs stora insatser för att åtgärda försurade sjöar.
Kalkning i Abborrasjön, Vaggeryds kommun.
Foto: Örjan Carlström.*

Bara naturlig försurning

Trots att försurningen i Sverige har minskat bedöms mer än en femtedel av skogarna, fjällen och sjöarna vara försurade på grund av människans olika verksamheter. Det som förorsakar försurningen är utsläpp från transporter, energianläggningar, industri och jordbruk. Svaveldioxid, kväveoxider och ammoniak är de ämnen som har störst betydelse för försurningen. Skogsmarken kan även försuras genom själva skogsbruket – alltså inte bara genom nedfallet av försurande luftföroreningar.

Försurningen har effekter på växter och djur, främst i sjöar och vattendrag.

Försurande ämnen i nederbörd, luft, vatten och mark gör att material vittrar snabbare. Därigenom skadas till exempel byggnader och även föremål som är kulturhistoriskt värdefulla som statyer och utsmyckningar på byggnader. Också människans hälsa kan påverkas, till exempel av dricksvatten från försurade brunnar.

Det nationella miljökvalitetsmålet

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning skall underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen skall heller inte öka korrosionshastigheten i tekniskt material eller kulturföremål och byggnader.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Depositionen av försurande ämnen överskrider inte den kritiska belastningen för mark och vatten.

b. Onaturlig försurning av marken motverkas så att den naturgivna produktionsförmågan, arkeologiska föremål och den biologiska mångfalden bevaras.

c. Markanvändningens bidrag till försurning av mark och vatten motverkas genom att skogsbruket anpassas till växtplatsens försurningskänslighet.

Delmål

1. År 2010 ska

- Högst 2 % av arealen sjöar per huvudavrinningsområde vara försurade på grund av mänsklig påverkan. I målet inräknas sjöar större än 1 hektar (de stora länsgemensamma sjöarna Vättern, Bolmen och Sommen ej inräknade).
- Högst 10 % av antalet sjöar i länet vara försurade på grund av mänsklig påverkan.

I målet inräknas sjöar större än 1 hektar.

- Högst 15 % av sträckan rinnande vatten i länet per huvudavrinningsområde vara försurad på grund av mänsklig påverkan.

Kommentar:

Målet avser försurning orsakad av människan. Vid uppföljning av målet inräknas sjöar och vattendrag där buffertförmågan (alkaliniteten) är minst 25 % lägre än den beräknade naturliga nivån eller där biologiska skador av försurning dokumenterats.

2. Före år 2010 ska trenden mot ökad försurning av skogsmarken vara bruten i områden som försurats av människan och en återhämtning ska ha påbörjats.

3. År 2010 ska utsläppen i länet av svaveldioxid till luft ha minskat med 40 % från 1994 års nivå.

4. År 2010 ska utsläppen i Jönköpings län av kväveoxider till luft ha minskat till cirka 5 400 ton.

5. Senast år 2015 ska pH-värdena i länets åkermark inte understiga 6,0. Delmålet gäller den mer intensivt brukade åkermarken.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

Når vi miljömålet?

I likhet med övriga landet kommer det att bli mycket svårt att uppnå miljömålet för Jönköpings län. Länet är ett av de mest försurningsdrabbade i landet och även om nedfallet av försurande ämnen minskar kommer återhämtningen att gå långsamt på grund av de lager av försurande ämnen som byggts upp i marken.

*Uttern, Smålands landskapsdjur, är en art som har drabbats hårt av olika gifter men som nu sakta återhämtar sig.
Foto: Kenneth Johansson.*

Giftfri miljö

Vi saknar fortfarande mycket kunskap om hur kemikalier och föroreningar påverkar människors hälsa och miljön. Därför är det svårt att begränsa riskerna. Den 1 juni år 2007 trädde EU:s nya kemikalielagstiftning REACH i kraft. REACH innebär en klar förstärkning av skyddet för hälsa och miljö jämfört med tidigare lagstiftning, men inte tillräckligt för att miljömålet ska kunna nås. Hittills har mer än 12 000 kemiska ämnen som ingår i kemiska produkter registrerats i Kemikalieinspektionens produktregister. Ännu fler ämnen ingår i till exempel bilar, kläder, plastartiklar och byggnadsmateriel. Vi vet inte hur många okända ämnen som kommer in i Sverige via importerade varor.

Ytterligare kemiska ämnen bildas oavsiktligt i industriella processer. Det är när kemiska produkter, varor och byggnader med mera tillverkas, används och skrotas som de kemiska ämnena kommer ut i miljön. Det är då risken finns att människorna utsätts för dem. Några procent av befolkningen har till exempel för höga halter av kadmium i njurarna. PCB och bromerade flamskyddsmedel förekommer i bröstmjolk. En miljon svenskar har besvär som hänger samman med kemiska ämnen i inomhusmiljön. På vissa platser, till exempel där industrier och bensinstationer har legat, är det särskilt stora mängder föroreningar i marken.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Miljön skall vara fri från ämnen och metaller som skapats i eller utvunnits av samhället och som kan hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden.

Mål för Jönköpings län Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

- a. Halterna av ämnen som förekommer naturligt i miljön är nära bakgrundsnivåerna.
- b. Halterna av naturfrämmande ämnen i miljön är nära noll och deras påverkan på ekosystemen försumbar.
- c. All fisk i Sveriges hav, sjöar och vattendrag är tjänlig som människoföda med avseende på innehållet av naturfrämmande ämnen.
- d. Den sammanlagda exponeringen i arbetsmiljö, yttre miljö och inomhusmiljö för särskilt farliga ämnen är nära noll och för övriga kemiska ämnen inte skadlig för människor.
- e. Förorenade områden är undersökta och vid behov åtgärdade.

Delmål

1. Senast år 2010 ska det finnas uppgifter om egenskaperna hos alla avsiktligt framställda eller utvunna kemiska ämnen som hanteras på marknaden. För ämnen som hanteras i högre volymer och för övriga ämnen som t ex efter inledande översiktliga tester bedöms som särskilt farliga ska uppgifter om egenskaperna finnas tillgängliga tidigare än 2010. Samma krav på uppgifter ska då gälla för såväl nya som existerande ämnen. Senast år 2020 skall det även finnas uppgifter om egenskaperna hos de mest betydande oavsiktligt bildade och utvunna kemiska ämnena.
2. Senast år 2010 ska varor vara försedda med hälso- och miljöinformation om de farliga ämnen som ingår.
3. I fråga om utfasning av farliga ämnen ska följande gälla. Nyproducerade varor skall så långt det är möjligt vara fria från:
 - nya organiska ämnen som är långlivade (persistenta) och bioackumulerande, nya ämnen som är cancerframkallande, arvsmassepåverkande och fortplantningsstörande samt kvicksilver så snart som möjligt, dock senast 2007,
 - övriga cancerframkallande, arvsmassepåverkande och fortplantningsstörande ämnen, samt sådana ämnen som är hormonstörande eller kraftigt allergiframkallande, senast år 2010 om varorna är avsedda att användas på ett sådant sätt att de kommer ut i kretsloppet,
 - övriga organiska ämnen som är långlivade och bioackumulerande, samt kadmium och bly, senast år 2010.

Dessa ämnen skall inte heller användas i produktionsprocesser om inte företaget kan visa att hälsa och miljö inte kan komma till skada. Redan befintliga varor, som innehåller ämnen med ovanstående egenskaper eller kvicksilver, kadmium samt bly, skall hanteras på ett sådant sätt att ämnena inte läcker ut i miljön. Spridning via luft och vatten till Sverige av ämnen som omfattas av delmålet skall minska fortlöpande. Delmålet omfattar ämnen som människan framställt eller utvunnit från naturen. Delmålet omfattar även ämnen som ger upphov till ämnen med ovanstående egenskaper, inklusive dem som bildas oavsiktligt.

Gifter finns överallt, även där vi minst anar det. Allvädersplagg för barn innehåller höga halter av fluorerade miljögifter. De fluorerade kemikalier som hittas i höga halter återfinns både i isbjörnar och människor och har visat sig skada fortplantning och hormonfunktioner hos däggdjur. Foto: Stefan Nilsson, Naturskyddsföreningen.

4. Hälso- och miljöriskerna vid framställning och användning av kemiska ämnen ska minska fortlöpande fram till 2010 enligt indikatorer och nyckeltal som ska fastställas av berörda myndigheter. Under samma tid ska förekomsten och användningen av kemiska ämnen som försvårar återvinning av material minska. Delmålet avser ämnen som inte omfattas av delmål 3.

5. Senast vid utgången av år 2009 ska de misstänkt förorenade områdena i Jönköpings län som härrör från avslutad verksamhet ha inventerats och riskklassats enligt MIFO fas1 (Metodik för Inventering av Förorenade Områden, Naturvårdsverkets rapport 4918). **Kommentar:** Målet avser förorenade områden som skall inventeras enligt Naturvårdsverkets riktlinjer (Branschlista daterad 2004-04-21). Detta innebär att samtliga objekt som tillhör branschklass 1, 2 och delvis branschklass 3 skall ha inventerats.

6. Senast vid utgången av år 2010 ska 50% av de misstänkt förorenade områdena i Jönköpings län som härrör från pågående verksamhet ha inventerats och riskklassats enligt MIFO fas1 (Metodik för Inventering av Förorenade Områden, Naturvårdsverkets rapport 4918).

Kommentar: Målet avser förorenade områden som skall inventeras enligt Naturvårdsverkets riktlinjer (Branschlista daterad 2004-04-21). Detta innebär att samtliga objekt som tillhör branschklass 1 och 65 % av de objekt som tillhör branschklass 2 skall ha inventerats. Målet avser även kommunala deponier men inte försvarets och oljeindustrins (SPIMFAB) objekt.

7. För 20 % av de förorenade områdena i riskklass 1 (mycket stor) och riskklass 2 (stor) gäller att undersökningar (minst MIFO fas 2/förstudie) ska vara påbörjade senast år 2010 (med utgångsår 2000).

Kommentar: Delmålet avser samtliga förorenade områden i länet, d.v.s. både projekt som finansieras av ansvarig och med statliga medel. Andelen kan komma att behöva revideras då antalet objekt i riskklass 1 och 2 beror på utfallet av inventeringsarbetet. Utgångspunkten är även att de mest prioriterade objekten skall drivas fram tills färdig åtgärd.

8. För 20 av de mest prioriterade förorenade områdena (tillhörande främst riskklass 1) ska arbetet med efterbehandlingsåtgärder ha påbörjats senast år 2010. Minst 12 av de områden där arbetet påbörjats ska dessutom vara åtgärdade senast år 2010 (med utgångsår 2000).

Kommentar: Delmålet avser de mest prioriterade objekten i länet, d.v.s. både projekt som finansieras av ansvarig och med statliga medel.

9. År 2010 skall tydliga åtgärdsprogram som medför en kontinuerlig minskning av halterna av för människan skadliga dioxiner i livsmedel ha etablerats.

10. År 2015 skall exponeringen av kadmium till befolkningen via föda och arbete vara på en sådan nivå att den är säker ur ett långsiktigt folkhälsoperspektiv.

11. Senast år 2010 ska enskilda substanser från bekämpningsmedel eller dess nedbrytningsprodukter i dricksvatten ej förekomma i halter över 0,05 µg/l och totalhalten av bekämpningsmedel och dess nedbrytningsprodukter ska ej överskrida 0,15 µg/l. I råvatten, yt- eller grundvatten ska motsvarande

halter som inte får överskridas vara 0,1 µg/l respektive 0,3 µg/l.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

12. Senast år 2010 ska spillavloppsvatten vara av sådan kvalitet, avseende ämnen som har negativ inverkan på människors hälsa och miljön, att spridning av avloppsslam på åkermark är möjlig.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

Når vi miljömålet?

Det är inte möjligt, vare sig i länet eller i landet, att nå miljökvalitetsmålet till år 2025 även om alla utsläpp av farliga ämnen skulle upphöra idag. Halterna av naturfrämmande ämnen kommer inte att vara nära noll eftersom gamla utsläpp av svårnedbrytbara gifter kommer att finnas kvar i mark och sediment längre än så. När det gäller förorenade områden så sträcker sig det nationella delmålet nummer 7 till år 2050. Arbetet med förorenade områden går dock framåt, inte minst i Jönköpings län. För utsläpp från varor och befintliga verksamheter styr lagstiftningen på EU-nivå i stor utsträckning möjligheterna att nå målet. Även om skärpningar genomförts under 2007 så är de inte tillräckliga för att miljökvalitetsmålet ska uppnås. Människors enskilda insatser att välja miljömärkta varor är därför viktiga.

*Ozonskiktet är som tunnast under vårmånaderna.
Foto: Pål Mernelius.*

Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet skyddar livet på jorden genom att filtrera bort en del av den skadliga UV-strålningen från solen. Därför innebär det en fara när ozonskiktet tunnast ut. Hos människor ökar risken för hudcancer, nedsatt immunförsvar och starr. Men även miljön på land och i vatten skadas, liksom jordbruksgrödor och skog. Orsaken till uttunnningen är att ämnen som bryter ned ozon har släppts ut i atmosfären. Dessa ämnen bryts ner långsamt, vilket betyder att ozonskiktet påverkas av utsläppen under flera decennier. Ämnen som bryter ned ozonskiktet är till exempel vissa klorerade

lösningsmedel, klorfluorkarboner (CFC) och klorfluorkolväten (HCFC). CFC och HCFC är förbjudna men finns kvar i äldre kylskåp, anläggningar för luftkonditionering och skumplast. Även utsläpp av partiklar och vattenånga från flygplan som flyger på hög höjd påverkar ozonskiktets tjocklek, liksom halten av växthusgaser i atmosfären.

Över Antarktis är uttunnningen cirka 50 % under vårmånaderna september–oktober. På våra breddgrader har uttunnning av ozonskiktet på upp till 5–10 % observerats under de senaste 20 åren.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Ozonskiktet skall utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Jönköpings län verkar för att halterna av klor, brom och andra ozonnedbrytande ämnen i stratosfären inte överstiger naturliga nivåer.

b. Inom loppet av en generation ska användningen av ozonnedbrytande ämnen i länet vara avvecklad.

Uttjänta köldvaror ställer fortfarande till problem för ozonskiktet. Foto: Marielle Magnusson.

Delmål

1. År 2010 ska utsläpp av ozonnedbrytande ämnen till största delen ha upphört.

När vi miljömålet?

Den del av miljökvalitetsmålet som gäller att användningen av ozonnedbrytande ämnen i länet ska vara avvecklad kommer troligen att uppnås. När det gäller den globala läkningen kan en återhämtning av ozonskiktet väntas tidigast bortom år 2050 under förutsättning att Montrealprotokollet följs av alla länder. Montrealprotokollet är ett internationellt avtal där medverkande länder förbinder sig att upphöra med användningen av ozonnedbrytande ämnen.

*För mycket vistelse i solen kan vara farligt och fallen av malignt melanom har ökat stadigt under de senaste åren.
Foto: Jakob Bergengren.*

Säker strålmiljö

I människans miljö har det alltid funnits strålning. Den kommer från rymden, solen och från radioaktiva ämnen i marken och vår egen kropp. Under det senaste seklet har människan utvecklat metoder för att skapa och dra nytta av strålning inom forskning, sjukvård och industri, till exempel genom att använda röntgenteknik och genom att använda uran i kärnkraftsreaktorer. Strålningen kan alltså vara till nytta, men den kan också orsaka skada.

Kärnkraftverk släpper ut små mängder radioaktiva ämnen till omgivningen. Med hjälp av olika tekniska lösningar minimeras dock dessa så att de inte medför risker för människors hälsa eller för miljön. Det använda kärnbränslet är starkt radioaktivt och farligt under en mycket lång tid. En utmaning är

därför att bygga ett säkert slutförvar i berggrunden för kärnbränsleavfallet.

Hur mycket ultraviolett strålning (UV) var och en utsätts för styrs i hög grad av vår livsstil och våra solvanor. Ökad exponering för UV-strålning från solen och solarier bedöms orsaka flertalet fall av hudcancer. Både den totala UV-dosen och allvarliga brännskador i unga år anses ha betydelse.

Ännu är kunskapen om effekterna av strålning från elektromagnetiska fält runt t.ex. mobiltelefoner och högspänningsledningar varken fullständig eller entydig. Det krävs ytterligare forskning för att få veta hur det ligger till. Statens strålskyddsinstitut bevakar noga all forskning inom området.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Människors hälsa och den biologiska mångfalden skall skyddas mot skadliga effekter av strålning i den yttre miljön.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Stråldoser begränsas så långt det är rimligt möjligt.

b. Den högsta sammanlagda årliga effektiva stråldosen som individer ur allmänheten får utsättas för från verksamheter med strålning överstiger inte 1 millisievert (mSv) per person under ett år.

c. Effekterna av UV-strålning begränsas så långt som möjligt.

d. Riskerna med elektromagnetiska fält kartläggs så långt som möjligt och nödvändiga åtgärder vidtas i takt med att eventuella risker identifieras.

e. Radonhalten i dricksvatten från samtliga enskilda brunnar och andra dricksvattentäkter ska vara lägre än 1000 Bq/l för att på längre sikt inte överstiga 500 Bq/l.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

Delmål

1. År 2010 ska halterna i miljön av radioaktiva ämnen som släpps ut från alla verksamheter vara så låga att människors hälsa och den biologiska mångfalden skyddas. Det individuella dostillskottet till allmänheten ska understiga 0,01 mSv per person och år från varje enskild verksamhet.

2. År 2010 ska antalet årliga fall av hudcancer orsakade av solen/solarium inte vara högre än år 2000.

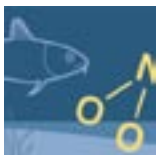
3. Den nationella kartläggningen av riskerna med elektromagnetiska fält ska följas och nödvändiga åtgärder ska vidtas i takt med att sådana eventuella risker identifieras.

Når vi miljömålet?

Den nationella bedömningen är att det finns förutsättningar att nå målet, men att det behövs förstärkta insatser för att minska antalet hudcancerfall. Dessutom behöver helhetsbilden för strålmiljön i samhället och den yttre miljön utvecklas. Bedömningen gäller även för Jönköpings län. Det finns höga radonhalter i många enskilda brunnar och dricksvattentäkter i länet. För att nå målet måste man nå ut med information till alla fastighetsägare som kan beröras.

Flodpärlmusslan drabbas negativt av övergödning. Med en ålder upp till cirka 250 år är flodpärlmusslan det djur som blir äldst i Sverige. Foto: Jakob Bergengren.

Ingen övergödning

Övergödning orsakas av för höga halter av kväve och fosfor i marken eller vattnet. Dessa näringsämnen hamnar i miljön till exempel genom nedfall från luften av kväveoxider från trafik och kraftverk. Andra källor till gödning är ammoniak, nitrat och fosfor från jordbruket, avlopp och industrin. Ämnenas förs i sin tur med vattendragen till sjöar och hav. Problemen med övergödning finns framför allt i södra Sverige, men tecken finns även i fjällområdena. Växtligheten förändras successivt när kväve lagras upp i marken i skogar, ängs- och betesmarker. Arter som är anpassade till näringsfattiga miljöer trängs undan.

I havsmiljön är övergödning ett av de allvarligaste hoten. Den orsakar bland annat algblooming, som leder till att vattnet blir grumligt, tångbältena minskar och artsammansättningen förändras. I värsta fall uppstår syrebrist på bottenarna. Även många sjöar och vattendrag är kraftigt övergödda, och effekterna är i stort sett samma som i havet. Om det är giftbildande alger som orsakar blomningen kan hälsan hos både människor och djur hotas. Hälsoproblem hos människor kan också uppstå genom att grundvattnet i områden med intensivt jordbruk kan ha höga halter av nitrat. Särskilt små barn är känsliga för nitrathaltigt dricksvatten.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten skall inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningarna för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Belastningen av näringsämnen får inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa eller försämra förutsättningarna för biologisk mångfald.

b. Nedfallet av luftburna kväveföreningar överskrider inte den kritiska belastningen för övergödning av mark och vatten någonstans i länet.

c. Grundvatten bidrar inte till ökad övergödning av ytvatten.

d. Sjöar och vattendrag uppfyller när det gäller närsaltshalter kraven God ekologisk status enligt definitionen i EG:s ramdirektiv för vatten. För sjöar i odlingslandskapet innebär det att halten av totalfosfor inte bör överskrida 25 mikrogram per liter.

e. Skogsmark har ett näringstillstånd som bidrar till att bevara den naturliga artsammansättningen.

f. Betesmark har ett näringstillstånd som bidrar till att bevara den naturliga artsammansättningen.

Delmål

1. Senast år 2010 ska vattenburen transport av fosforföreningar per huvudavrinningsområde i länet ha minskat med 10 % från 1991-95 års nivå (medel).

2. Senast år 2010 ska vattenburen transport av kväve per huvudavrinningsområde i länet ha minskat med 15 % från 1991-1995 års nivå (medel).

3. Senast år 2010 ska utsläppen av ammoniak i länet ha minskat med minst 10 % från 1995 års nivå.

Når vi miljömålet?

Generationsmålet för Jönköpings län kommer att bli svårt att uppnå. Jämfört med kustlänen i södra Sverige är dock situationen bättre. Lång återhämtningstid är en av orsakerna till svårigheten att uppnå målet.

Arbetet med vattenförvaltningen (EG:s ramdirektiv för vatten) kommer att påverka utvecklingen positivt genom åtgärdsprogram. Effekterna av framtida jordbrukspolitik är mer svår att bedöma.

Många fiskarter har drabbats negativt då vattendrag reglerats. För att underlätta för lekande fiskar att förflytta sig i reglerade vattendrag anläggs fiskvägar på flera platser i länet. På bilden syns en fiskväg i Svartån, Tranås kommun. Foto: Länsstyrelsens arkiv.

Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag är viktiga för olika växt- och djurarter – den biologiska mångfalden. Även vi människor har nytta och nöje av dem; vi fiskar, åker båt, badar, och vi utviner dricksvatten och vattenkraft.

Många växt- och djurarter är beroende av att vattendragen får flöda fritt, och att vattenståndet kan variera naturligt. Detta kan komma i konflikt med vår önskan att bygga nära stranden eller reglera vattenflödet för kraftverkens behov. I vissa områden måste vi skydda vattenmiljöerna från sådana verksamheter, och från jord- och skogsbruk.

Det är emellertid inte bara naturlivet som

behöver skydd utan även vissa kulturmiljöer i eller nära vatten, till exempel flottningsslämningsar, gamla kvarnar eller hyttor. Växt- och djurarter som inte förekommer naturligt i Sveriges miljö kallas främmande arter. De kan påverka våra miljöer och arter negativt om de kommer ut i naturen. Ett exempel är signalkräftan som kommer från Nordamerika. Den är bärare av kräftpesten och samtidigt immun mot den. Det faktum att signalkräftor har satts ut i svenska vatten har påskyndat att antalet inhemska flodkräftor har minskat katastrofalt.

Det nationella miljökvalitetsmålet.

Sjöar och vattendrag skall vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer skall bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion skall bevaras samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Belastningen av näringsämnen och föroreningar får inte minska förutsättningarna för biologisk mångfald.

b. Främmande arter och genetiskt modifierade organismer som kan hota biologisk mångfald introduceras inte.

c. Sjöars, stränders och vattendrags stora värden för natur- och kulturupplevelser samt bad- och friluftsliv värnas och utvecklas hänsynsfullt och långsiktigt.

d. Fiskar och andra arter som lever i eller är direkt beroende av sjöar och vattendrag kan fortleva i livskraftiga bestånd.

e. Anläggningar med stort kulturhistoriskt värde som använder vattnet som resurs kan fortsätta att brukas om hänsyn tas till biologisk mångfald.

f. Dagens oexploaterade och i huvudsak opåverkade vattendrag är naturliga vattenflöden och vattennivåer bibehållna och i vattendrag som påverkas av reglering är vattenflöden så långt möjligt anpassade med hänsyn till biologisk mångfald.

g. Gynnsam bevarandestatus upprätthålls för livsmiljöer för hotade, sällsynta eller hänsynskrävande arter samt för naturligt förekommande biotoper med bevarandevärden.

h. Hotade arter har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sina naturliga utbredningsområden så att långsiktigt livskraftiga populationer säkras.

i. Sjöar och vattendrag har god ytvattenstatus med avseende på artsammansättning och kemiska och fysikaliska förhållanden enligt EG:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG).

j. Utsättning av genmodifierad fisk äger inte rum.

k. Låg bullernivå eftersträvas.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

l. Biologisk mångfald återskapas och bevaras i sjöar och vattendrag.

Delmål

1. Senast år 2007 skall berörda myndigheter ha identifierat och tagit fram åtgärdsprogram för särskilt värdefulla natur- och kulturmiljöer som behöver ett långsiktigt skydd i eller i anslutning till sjöar och vattendrag. Senast år 2010 skall minst hälften av de skyddsvärda miljöerna ha ett långsiktigt skydd och fördelas jämnt mellan de fem vattendistrikten.

2. Senast år 2007 ska berörda myndigheter ha identifierat och tagit fram åtgärdsprogram för restaurering av länets skyddsvärda vattendrag eller sådana vattendrag som efter åtgärder har förutsättningar att bli skyddsvärda. Senast till år 2010 ska minst 25 % av de värdefulla och potentiellt skyddsvärda vattendragen ha restaurerats.

3. Senast år 2009 ska vattenförsörjningsplaner med vattenskyddsområden och skyddsbestämmelser ha upprättats för alla allmänna och större enskilda ytvattentäkter. Med större ytvattentäkter avses ytvatten som nyttjas för vattenförsörjning till fler än 50 personer eller distribuerar mer än 10 m³ per dygn i genomsnitt.

4. Utsättning av djur och växter som lever i vatten ska ske på sådant sätt att biologisk mångfald inte påverkas negativt.

5. Åtgärder ska genomföras för de hotade arter och fiskstammar som har behov av riktade åtgärder så att bevarandestatusen kontinuerligt förbättras, med syfte att långsiktigt livskraftiga populationer ska säkras.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

6. Senast år 2008 ska åtgärdsprogram finnas och ha inletts för de fiskstammar av vilka uttag av resursen sker inom länet och som har behov av riktade åtgärder.

7. Uttaget av fisk, inklusive bifångster av ungfisk, ska senast år 2008 vara högst motsvarande återväxten, så att fiskbestånden kan fortleva och, om så är nödvändigt, återhämta sig.

8. Buller och andra störningar från turism och friluftsliv ska vara försumbara inom särskilt känsliga och utpekade vattenområden senast år 2010.

9. Antagna vattenvårdsplaner för länsgemensamma sjöar och vattendrag ska följas.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

Når vi miljömålet?

Miljömålet för Jönköpings län bedöms ha goda möjligheter att kunna nås under förutsättning att ytterligare åtgärder vidtas. Dessa åtgärder listas i åtgärdsprogrammet för de vattenrelaterade miljökvalitetsmålen, vilket togs fram under det regionala miljömålstemaåret "Året för vattnets bästa" (Meddelande 2005:55).

*Vatten – en naturresurs att vara rädd om!
Foto: Claes Uhlén.*

Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet räcker inte alltid till på alla ställen där det behövs. Tätorter och områden med fritidsbebyggelse vid kusten är exempel på platser där det kan råda brist på naturligt grundvatten. För att försörja större tätorter med dricksvatten tillverkas i vissa fall konstgjort grundvatten. Det sker genom att till exempel sjövattnen infiltreras i grusåsar.

Men grundvattnet tjänar inte bara som dricksvatten för oss människor. Det påverkar också miljön för växter och djur i ytvattnet. För att skydda grundvattnet från föroreningar och exploatering kan så kallade skyddsområden inrättas. Just grusåsar och andra formationer i landskapet där det finns grundvatten måste skyddas från exploatering. Ett sätt är att minska användningen av naturgrus.

Särskilt i jordbruksområden i södra Sverige förekommer bekämpningsmedel och nitrat i grundvattnet. Ämnena har läckt ut från jordbruksmark men bekämpningsmedel kommer ofta även från ogräsbekämpning på annan mark. Även natriumklorid – vanligt salt – från vägar som har saltats på vintern har kommit ut i grundvattnet. Förutom att det påverkar vattenkvaliteten fräter saltet också sönder vattenledningar.

I försurade områden, som finns särskilt i södra Sverige, kommer aluminium och tungmetaller ut i grundvattnet när ämnena löses ut från marken till följd av försurningen. Eftersom också försurat grundvatten fräter på vattenledningarna ökar halten av tungmetaller i vattnet ytterligare.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Grundvattnet skall ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

- Grundvattnets kvalitet påverkas inte negativt av mänskliga aktiviteter som markanvändning, uttag av naturgrus, tillförsel av föroreningar med mera.
- Det utläckande grundvattnets kvalitet är sådant att det bidrar till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.
- Förbrukning eller annan mänsklig påverkan sänker inte grundvattennivån så att tillgång och kvalitet äventyras.
- Grundvattnet har så låga halter av föroreningar orsakade av mänsklig verksamhet att dess kvalitet uppfyller svenska normer samt kraven på God grundvattenstatus enligt EG:s ramdirektiv för vatten (2000/60/EG).

Delmål

- Grundvattenförande geologiska formationer av vikt för nuvarande och framtida vattenförsörjning ska senast år 2010 ha ett långsiktigt skydd mot exploatering som begränsar användningen av vattnet.

2. Senast år 2010 ska användningen av mark och vatten inte medföra sådana ändringar av grundvattennivåer som ger negativa konsekvenser för vattenförsörjningen, markstabiliteten eller djur- och växtliv i angränsande ekosystem.

3. Senast år 2010 ska alla vattenförekomster som används för uttag av vatten som är avsett att användas som dricksvatten och som ger mer än 10 kubikmeter per dygn i genomsnitt eller betjänar mer än 50 personer per år uppfylla gällande svenska normer för dricksvatten av god kvalitet med avseende på föroreningar orsakade av mänsklig verksamhet.

Når vi miljömålet?

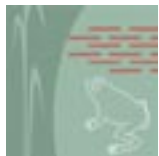
Miljömålet kan nås i Jönköpings län under förutsättning att fler åtgärder vidtas. Bedömningen överrensstämmer med den på nationell nivå. Inrättande av skyddsområden för alla vattentäkter samt identifiering av markområden och system som är känsliga för förändringar i grundvattennivå och grundvattenflöde är exempel på åtgärder som behöver utföras.

Arbetet med vattenförvaltningen (EU:s ramdirektiv för vatten) kommer att betyda mycket för möjligheten att uppnå generationsmålet.

En del problem kan dock finnas kvar även efter 2020. Det kan till exempel handla om problem orsakade av jordbruk, förorenade områden eller förorening. Orsakerna är att det tar lång tid för marken att återhämta sig efter förorening och lång omsättnings- tid för grundvatten. Omsättningstid är den tid det tar för allt grundvatten i en förekomst att bytas ut.

*Större vattensalamander är det närmaste en drake man kommer i Sverige. Arten får sin vackra lekdräkt på våren.
Foto: Pål Mernelius.*

Myllrande våtmarker

I Sverige har vi ca 6,3 miljoner hektar myrmark. Av denna areal har drygt 6 % tagits upp i Myrskyddsplanen för Sverige, som är Naturvårdsverkets plan för hur myrar ska skyddas. Senast år 2010 ska samtliga 502 områden som tagits upp där vara skyddade. Sedan början av 1800-talet har cirka 3 miljoner hektar våtmark försvunnit genom torrläggning eller annan exploatering. Det är nu förbjudet med ny markavvattning i större delen av Götaland, delar av Svealand och andra områden som pekats ut som värdefulla.

Många våtmarksmiljöer ingår i Natura 2000, som är EU:s nätverk för värdefull natur. I Sverige förekommer olika typer av mossar, kärr eller källor i drygt 1 700 Natura 2000-områden. Omkring 3 300 områden inne-

håller strandmiljöer, fuktängar eller sumpskogar. Den viktigaste internationella konvention som berör bevarande och hållbart nyttjande av våtmarker kallas i dagligt tal Ramsarkonventionen efter platsen i Iran där den undertecknades 1971. Sverige har pekat ut 51 internationellt värdefulla områden till den så kallade Ramsarlistan.

Ett stort antal växter och djur är beroende av våtmarker. Av hotade eller missgynnade arter förekommer omkring 15% i denna naturtyp. Många av de utsatta arterna hotas framför allt av förändringar i sina livsmiljöer. Därför behöver många olika typer av våtmarker återställas och skötas.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet skall bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Mål för Jönköpings län Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. I hela länet finns våtmarker av varierande slag, med bevarad biologisk mångfald och bevarade kulturhistoriska värden.

b. Hotade arter har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sina naturliga utbredningsområden så att långsiktigt livskraftiga populationer säkras.

c. Främmande arter och genetiskt modifierade organismer som kan hota eller utarma den biologiska mångfalden introduceras inte.

d. Torvbrytning sker inte på platser med höga natur- eller kulturvärden eller på ett sådant sätt att det leder till stora negativa effekter på den biologiska mångfalden.

e. Våtmarker skyddas så långt möjligt mot dränering, torvtäkter, vägbyggen och annan exploatering.

f. Våtmarkers naturmiljöer är tillgängliga för allmänhet och turism på ett sådant sätt att dess värden bevaras.

Delmål

1. Våtmarker av klass 1 och 2 i våtmarksinventeringen och som fortfarande håller värden motsvarande denna klassning ska inte exploateras.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

2. Samtliga våtmarksområden i Myrskyddsplan för Sverige ska ha ett långsiktigt skydd senast år 2010.

3. Senast år 2006 skall skogsbilvägar inte byggas över våtmarker med höga natur- eller kulturvärden eller på annat sätt byggas så att dessa våtmarker påverkas negativt.

4. Minst 400 ha våtmarker och småvatten ska anläggas eller återställas fram till år 2010.

5. Åtgärder ska genomföras för de hotade arter som har behov av riktade åtgärder så att bevarandestatusen kontinuerligt förbättras, med syfte att långsiktigt livskraftiga populationer ska säkras.

Når vi miljömålet?

Nationellt och för Jönköpings län görs bedömningen att det kan vara möjligt att nå miljökvalitetsmålet inom en generation. Men för att målet ska nås måste ytterliggare insatser göras. Fler våtmarker måste anläggas eller återställas. Takten på anläggande och återskapande har hittills inte varit tillräcklig utan måste öka. Vad gäller skydd av våtmarksområden i Myrskyddsplan för Sverige har Jönköpings län skyddat en större andel än vad som gjorts i genomsnitt för hela Sverige. Men fortfarande återstår cirka 1/3 av objekten att skydda till år 2010.

Sparvugglan är Sveriges minsta uggla. Bristen på boträd, det vill säga ihåliga och gamla träd, i skogarna drabbar sparvugglan negativt. Foto: Lars Peterson.

Levande skogar

Skogen är en av våra viktigaste källor till förnyelsebara råvaror och har stora både ekonomiska och miljömässiga värden. Men det är många faktorer som påverkar skogen. Den mest betydelsefulla kanske är skogsbrukets metoder inklusive hur värdefulla natur- och kulturvärden hanteras.

Både produktionen av virke och den biologiska mångfalden i skogen påverkas också av luftföroreningar och klimatförändringar. Sedan decennier faller stora mängder av olika ämnen som transporteras med vindarna ner över skogen. De kan antingen försura marken eller fungera som gödselmedel. Markförsurande ämnen bildas också i viss mån när skogen avverkas. Ännu svårare är det att förutspå vilka effekter förändringar i klimatet

kan få för skogen. Det finns ett internationellt avtal som behandlar just problemet med att luftföroreningar inte känner några nationella gränser.

Rådjurs, älgars och andra vilda djurs betande på skogsträden är ett annat problem för både virkesproduktionen (skogsägarna) och den biologiska mångfalden i skogen. Viltbetet är i flera områden i landet så starkt att yngre träd av bland annat flera lövträdsarter saknas, vilket gör att inväxningen av biologiskt viktiga gamla träd hotas. Av samma skäl planteras nu i stora delar av södra Sverige gran istället för tall när skog har avverkats.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Mål för Jönköpings län Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Skogsmarkens naturgivna produktionsförmåga bevaras.

b. Skogsekosystemets naturliga funktioner och processer upprätthålls.

c. Naturlig föryngring används på för metoden lämpliga marker.

d. Skogarnas naturliga hydrologi värnas.

e. Brändernas påverkan på skogarna bibehålls.

f. Skötselkrävande skogar med höga natur- och kulturmiljövärden vårdas så att värdena bevaras och förstärks.

g. Skogar med hög grad av olikåldrighet och stor variation i trädslagssammansättning värnas.

h. Kulturminnen och kulturmiljöer värnas.

i. Skogens naturmiljöer är tillgängliga för allmänhet och turism på ett sådant sätt att dess värden bevaras.

j. Hotade arter och naturtyper skyddas.

k. Inhemska växt- och djurarter fortlever under naturliga betingelser och i livskraftiga bestånd.

l. Hotade arter har möjlighet att sprida sig till nya lokaler inom sina naturliga utbredningsområden så att livskraftiga populationer säkras.

m. Främmande arter och genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden introduceras inte.

Delmål

1. Under perioden 1999-2010 ska 7 400 ha produktiv skogsmark i länet undantas från skogsproduktion genom formellt skydd. Av den arealen ska 5 550 ha skyddas som naturreservat, och 1 850 ha som biotopskydd eller naturvårdsavtal. Därutöver ska arealen frivilliga avsättningar öka under perioden så att dessa innefattar minst 28 000 ha år 2010.

Kommentar: År 2005 återstod 3 600 ha att skydda som naturreservat och 1 440 ha att skydda som biotopskydd eller naturvårdsavtal. Målet innebär att totalt cirka 40 000 ha produktiv skogsmark är undantagen från skogsproduktion år 2010 varav cirka 11 500 formellt skyddat.

2. Med utgångspunkt från skogstillståndet 1998 ska den biologiska mångfalden förstärkas på följande sätt fram till år 2010:

- Mängden hård död ved ska öka med minst 40 %. Det innebär att det i genomsnitt ska finnas mer än tre skogskubikmeter hård död ved per hektar.

- Arealen äldre lövrik skog ska öka med minst 10 %.
- Arealen gammal skog ska öka med minst 5 %.
- Arealen mark föryngrad med lövskog ska öka.
- Antalet grova träd ska öka.

Målen för den förstärkta biologiska mångfalden gäller för skogsmark exklusive skogsmark inom nationalparker, naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal.

3. Skogsmarken ska brukas på ett sådant sätt att fornlämningar inte skadas och så att skador på övriga kända värdefulla kulturlämningar är försumbara senast år 2010.

4. Åtgärdsprogram ska finnas och ha inletts senast år 2007 för de hotade arter som har behov av riktade åtgärder i Jönköpings län.

Når vi miljömålet?

Miljökvalitetsmålet kommer troligtvis inte att nås till 2020. Den regionala bedömningen är densamma som den nationella. Förutsättningarna för biologisk mångfald blir bättre i och med att arealen lövrik skog och arealen mark föryngrad med lövskog ökar. Men detta bromsas av att arealen gammal skog inte är tillräcklig. Gammal skog är den skog som avverkas. Skadorna på fornlämningar och kulturlämningar är många och takten på skydd av skogsmark går alltför långsamt. Delmål 4 kommer att nås inom utsatt tid. Bedömningen grundar sig på att anslagen för åtgärdsprogrammen för hotade arter inte minskar.

*Skogsbränder är viktiga för en del växt- och djurarter och för att gynna en del arter anläggs det ibland kontrollerade skogsbränder. Bilden är ifrån Drags udde som brändes under 2006 i syfte att gynna växt- och djurliv.
Foto: Johan Rova.*

Betande djur vid Landsjön. Betesdjur är viktiga för att det öppna landskapet inte skall växa igen.

Foto: Pål Mernelius.

Ett rikt odlingslandskap

Natur- och kulturvärdena i dagens odlingslandskap är resultatet av att människan har brukat jorden under flera tusen år. I dag hotas de av den ökade specialiseringen och nedläggningen av jordbruk. Därför behöver odlingslandskapet värnas. Den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena är beroende av att jordbruk fortsätter att bedrivas, men också av vilka metoder som används i jordbruket. Bland annat är betande djur en förutsättning för att bevara våra betesmarker.

Odlingslandskapet innehåller en stor del av vår flora och fauna. Främst finns arterna i slåtter- och betesmarker men även i åker- och vägrenar, åkerholmar och våtmarker och andra småbiotoper. Många av dessa livsmiljöer har också ett kulturhistoriskt värde som hjälper oss att återskapa bilden av våra förfäders brukningsmetoder i odlingslandskapet.

Även äldre byggnader visar hur jordbruksdriften förändrats under tidernas lopp. Utformningen av trädgårdar och parker är också en del av helheten i en natur- och kulturmiljö. Att bevara mångfalden i trädgårdar och i jordbruket kan även ha betydelse för den framtida livsmedelsförsörjningen. Våra svenska husdjursraser är del av vårt kulturarv, många av de äldre raserna bär också på unika egenskaper som de mer förädlade raserna har förlorat. Därför finns det anledning att bevara dem. Det är viktigt med engagemang från både de berörda jordbrukarna och allmänheten. Det krävs också god kunskap om vilka åtgärder som behövs. Miljömålet påverkas av den gemensamma jordbrukspolitiken inom EU (CAP) och många åtgärder utförs idag med hjälp av miljöersättningar från EU.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion skall skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Åkermarken har ett välbalanserat närings-tillstånd, bra markstruktur och mullhalt samt så låg föroreningshalt att ekosystemens funktioner och människors hälsa inte hotas.

b. Odlingslandskapet brukas på sådant sätt att negativa miljöeffekter minimeras och den biologiska mångfalden gynnas.

c. Jorden brukas på ett sådant sätt att markens långsiktiga produktionsförmåga upprätthålls.

d. Odlingslandskapet är öppet och variationsrikt med betydande inslag av småbiotoper och vattenmiljöer.

e. Biologiska och kulturhistoriska värden i odlingslandskapet som uppkommit genom lång, traditionsenlig skötsel bevaras eller förbättras.

f. Odlingslandskapets byggnader och bebyggelsemiljöer med särskilda värden bevaras och utvecklas.

g. Hotade arter och naturtyper samt kulturmiljöer skyddas och bevaras.

h. Odlingslandskapets icke-domesticerade växt- och djurarter har sina livsmiljöer och spridningsvägar säkerställda.

i. Den genetiska variationen hos domesticerade djur och växter bevaras. Kulturväxter bevaras så långt möjligt på sina historiska platser.

Kornknarren (Crex crex) är en karaktärsart för det småskaliga odlingslandskapet. Foto: Lars Peterson.

j. Främmande arter och genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden introduceras inte.

k. Naturmiljöer i odlingslandskapet är tillgängliga för allmänhet och turism på ett sådant sätt att dess värden bevaras.

Delmål

1. Senast år 2010 ska samtliga ängs- och betesmarker (motsvarande 2001 års nivå och den areal som kommer fram i ängs- och betesmarksinventeringen) bevaras och skötas på ett sätt som bevarar deras värden. Arealen hävdad ängsmark ska utökas med minst 120 ha och arealen hävdad skogsbetesmark ska utökas med minst 100 ha till år 2010 (jämfört med 2001 års nivå).

2. Mängden småbiotoper i odlingslandskapet ska bevaras i minst dagens omfattning i hela länet (jämfört med 2001 års nivå).

3. Mängden kulturbärande landskapselement som vårdas ska öka till år 2010 med cirka 70 % (jämfört med 2001 års nivå).

4. Åtgärder ska genomföras för de hotade arter som har behov av riktade åtgärder så att bevarandestatusen kontinuerligt förbättras, med syfte att långsiktigt livskraftiga populationer ska säkras.

5. Senast år 2007 ska ett program finnas för hur lantbrukets kulturhistoriskt värdefulla ekonomibyggnader i länet kan tas till vara.

6. Vid utgången av 2010 ska den certifierade ekologiskt odlade jordbruksmarken minst uppgå till 20 % av länets jordbruksmark.

7. Minst 25 % av den offentliga konsumtionen av livsmedel skall avse ekologiska livsmedel år 2010.

Delmålen 6 och 7 har samma lydelse som motsvarande nationella mål enligt Regeringens skrivelse 2005/06:88 Ekologisk produktion och konsumtion – Mål och inriktning till 2010.

När vi miljömålet?

Det är möjligt att miljö kvalitetsmålet kommer att nås inom en generation. Bedömningen är densamma som den nationella. Den naturliga igenväxningen av åker, betes- och ängsmark bidrar till en förlust av odlingslandskapets natur- och kulturvärden. Ett sätt att hejda denna förlust är att inspirera lantbrukare till att bibehålla det öppna landskapet. En inspirationskälla är miljöersättningsarna som de kan söka för bland annat hävdade betesmarker. En ökning av antalet certifierade ekologiskt odlade jordbruksmarker och en ökning av konsumtionen av ekologiska livsmedel bidrar också till att den biologiska mångfalden i odlingslandskapet bevaras och stärks.

Det bedöms som möjligt att nå de flesta av de regionala delmålen. Delmål 1 kommer dock inte att nås inom utsatt tid. Arealen hävdad ängsmark och skogsbetesmark kommer inte att öka i önskvärda arealer.

Finns det plats för cyklande barn i städer?

Foto: Kerstin Ericsson, Vägverket.

God bebyggd miljö

Ett stort antal människor utsätts för buller över riktvärdena både utomhus vid sin bostad och inomhus. Därför upplevs trafikbuller ofta som det största miljöproblemet i tätorter. Man känner sig dock mindre störd om man har en ”tyst sida” i bostaden, alltså en sida mot en ostörd gård.

Under de senaste 40 åren har tätorternas befolkning och yta ökat kraftigt. Tätorterna har expanderat i ytterområdena, och därmed har avstånden och behovet av transporter ökat. För att mildra de negativa följderna krävs satsningar på miljövänliga, säkra, bekväma

och tidseffektiva transportmedel och därmed har avstånden och behovet av transporter ökat. Samtidigt som tätortsytan har växt har bebyggelsen i centrala delar förtätats; grönområden inne i tätorten har bebyggts. På så sätt har möjligheterna till rekreation utomhus nära bostaden minskat. Bebyggelsen står för cirka 40% av den totala användningen av energi i Sverige. För att minska utsläppen av koldioxid – och därmed växthuseffekten – byggs fjärrvärme baserad på biobränsle ut.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Mål för Jönköpings län Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Den bebyggda miljön ger skönhetsupplevelser och trevnad samt har ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur så att alla människor ges möjlighet till ett rikt och utvecklande liv och så att omfattningen av människors dagliga transporter kan minskas.

b. Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap med särskilda värden värnas och utvecklas.

c. En långsiktigt hållbar bebyggelsestruktur utvecklas, både vid nylokalisering av byggnader, anläggningar och verksamheter och vid användning, förvaltning och omvandling av befintlig bebyggelse.

d. Förutsättningarna för boende på lands-

bygden är goda och ekologiskt hållbara.

Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

e. Boende- och fritidsmiljön, samt så långt möjligt arbetsmiljön, uppfyller samhällets krav på gestaltning, frihet från buller, tillgång till solljus, rent vatten och ren luft.

f. Natur- och grönområden med närhet till bebyggelsen och med god tillgänglighet värnas så att behovet av lek, rekreation, lokal odling samt ett hälsosamt lokalklimat kan tillgodoses.

g. Den biologiska mångfalden bevaras och utvecklas

h. Transporter och transportanläggningar lokaliseras och utformas så att skadliga intrång i stads- eller naturmiljön begränsas och så att de inte utgör hälso- eller säkerhetsrisker eller i övrigt är störande för miljön.

i. Miljöanpassade kollektivtrafiksystem av god kvalitet finns tillgängliga och förutsättningarna för säker gång- och cykeltrafik är goda.

j. Människor utsätts inte för skadliga luftföroreningar, bullerstörningar, skadliga radonhalter eller andra oacceptabla hälso- eller säkerhetsrisker.

k. Mark- och vattenområden är fria från gifter, skadliga ämnen och andra föroreningar.

l. Användningen av energi, vatten och andra naturresurser sker på ett effektivt, resursbesparande och miljöanpassat sätt och främst

förnybara energikällor används.

m. Andelen förnybar energi har ökat och skall på sikt svara för den huvudsakliga energitillförseln.

n. Naturgrus nyttjas endast när ersättningsmaterial inte kan komma i fråga med hänsyn till användningsområdet.

o. Naturgrusavlagringar med stort värde för dricksvattenförsörjningen och för natur- och kulturlandskapet bevaras.

p. Den totala mängden avfall och avfallets farlighet minskar.

q. Avfall och restprodukter sorteras så att de kan behandlas efter sina egenskaper och återföras i kretsloppet i ett balanserat samspel mellan bebyggelsen och dess omgivning.

Delmål

Planeringsunderlag

1:1 Senast år 2010 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur ett varierat utbud av bostäder, arbetsplatser, service och kultur kan åstadkommas så att transportbehovet minskar och förutsättningarna för bättre folkhälsa samt miljöanpassade och resurssnåla transporter förbättras.

1:2 Senast år 2010 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur kulturhistoriska och estetiska värden ska tas till vara och utvecklas.

1:3 Senast år 2010 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden skall bevaras, vårdas och utvecklas för såväl natur- och kulturmiljö- som friluftssändamål, samt hundrandelen hårdgjord yta i dessa miljöer fortsatt begränsas.

1:4 Senast år 2010 ska fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur energianvändningen skall effektiviseras för att på sikt minskas, hur förnybara energiresurser skall tas till vara och hur utbyggnad av produktionsanläggningar för fjärrvärme, solenergi, biobränsle och vindkraft skall främjas.

Kulturhistoriskt värdefull bebyggelse

2. Bebyggelsens kulturhistoriska värden skall senast år 2010 vara identifierade och ha en långsiktigt hållbar förvaltning.

Buller

3. Antalet människor som utsätts för trafikbullerstörningar överstigande de riktvärden som riksdagen ställt sig bakom för buller i bostäder ska ha minskat med minst 10 % till år 2010 jämfört med år 1998.

Uttag av naturgrus

4. År 2010 ska uttaget av naturgrus i länet vara högst 600.000 ton per år.

Avfall

5. Den totala mängden genererat avfall skall inte öka och den resurs som avfall utgör skall tas till vara i så hög grad som möjligt samtidigt som påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Särskilt gäller att:

a. Mängden deponerat avfall exklusive gruvavfall skall minska med minst 50 procent till år 2005 räknat från 1994 års nivå.

b. Senast år 2010 skall minst 50 procent av hushållsavfallet återvinnas genom materialåtervinning, inklusive biologisk behandling.

c. Senast år 2010 skall minst 35 procent av matavfallet från hushåll, restauranger, storkök och butiker återvinnas genom biologisk behandling. Målet avser källsorterat matavfall till såväl hemkompostering som central behandling.

d. Senast år 2010 skall matavfall och därmed jämförligt avfall från livsmedelsindustrier m.m. återvinnas genom biologisk behandling. Målet avser sådant avfall som förekommer utan att vara blandat med annat avfall och är av en sådan kvalitet att det är lämpligt att efter behandling återföra till växtodling.

e. Senast år 2015 skall minst 60 procent av fosforföreningarna i avlopp återföras till produktiv mark, varav minst hälften bör återföras till åkermark.

Energianvändning med mera i byggnader

6. Miljöbelastningen från energianvändningen i bostäder och lokaler minskar och är lägre år 2010 än år 1995. Detta skall ske genom att den totala energianvändningen effektiviseras för att på sikt minska samt att andelen energi från förnybara energikällor ökar.

Inomhusmiljön

7. År 2020 ska byggnader och deras egenskaper inte påverka hälsan negativt.

Därför ska det säkerställas att:

- samtliga byggnader där människor vistas ofta eller under längre tid senast år 2015 har en dokumenterat fungerande ventilation,

- radonhalten i alla skolor och förskolor år 2010 är lägre än 200 Bq/m³ luft och att

- radonhalten i alla bostäder år 2020 är lägre än 200 Bq/m³ luft.

8. År 2010 har hälsoriskerna orsakade av passiv rökning minskat och högst 10 % av befolkningen är dagligrökare.

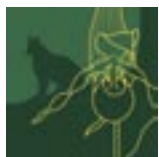
Länseget mål för Jönköpings län, det vill säga mål som inte har motsvarighet i nationellt mål i miljömålsstrukturen.

Når vi miljömålet?

Nationellt görs bedömningen att det är osäkert om miljökvalitetsmålet God bebyggd miljö kan nås i sin helhet. Samma bedömning gäller för Jönköpings län: förutsättningarna i länet skiljer sig inte särskilt från övriga landet och det regionala målet är formulerat på samma sätt som det nationella. God bebyggd miljö omfattar många aspekter på en god och hälsosam livsmiljö. På några områden blir läget bättre, inom andra är det oförändrat och för ytterligare något område pekar trenden åt fel håll. God bebyggd miljö rymmer i vissa fall målkonflikter. För en bättre tillgänglighet är det önskvärt att förtäta stadskärnor vilket även i vårt län (inte bara i storstäderna) resulterar i att bostäder byggs i redan idag kända bullerutsatta lägen.

En koloni med barbastellfladdermöss i Värnamo kommun. Barbastellfladdermusen är en av Sveriges mer sällsynta däggdjursarter och den finns upptagen på den så kallade rödlistan över hotade växt- och djurarter. Foto: Jens Mattsson.

Ett rikt växt- och djurliv

Synen på biologisk mångfald och dess betydelse har ändrats sedan begreppet myntades på 1980-talet. Biologisk mångfald är gener, arter och deras samverkan samt vad de gör till nytta för ekosystemen som att rena vatten och luft, binda jorden och pollinera våra grödor. Biologisk mångfald bidrar till folkhälsan genom att många natur- och kulturmiljöer är en viktig källa till rekreation och friluftsliv.

Sverige har åtagit sig att både bevara och nyttja den biologiska mångfalden på ett hållbart sätt, i enlighet med FN:s konvention för biologisk mångfald. Världens regeringschefer antog vid toppmötet i Johannesburg 2002 målet att till år 2010 stoppa den dramatiska förlust av biologisk mångfald som nu sker. Miljö kvalitetsmålet ”Ett rikt växt- och djurliv” är en insats på nationell nivå för att bidra till detta mål. Sveriges biologiska mångfald idag är resultat av klimat, geologiska förutsättningar och människans olika verksamheter.

Många av våra växter och djur, som idag är hotade, är på olika sätt gynnade eller till och med beroende av att landskapet hävdas. Omläggningen av jord- och skogsbruket under det senaste seklet avspeglar sig i vilka arter som har blivit vanligare och vilka som har blivit sällsynta. Äldre bruksmetoder har skapat en rik biologisk mångfald.

För att bevara och hållbart nyttja vår biologiska mångfald görs en mängd insatser och värdefull natur skyddas genom Natura 2000-nätverket, våra nationalparker och naturreservat. Det stora arbetet med att kartlägga Sveriges fauna och flora (Artprojektet) är en annan viktig del i förvaltningen av den biologiska mångfalden liksom de åtgärdsprogram för att bevara våra mest hotade arter som Naturvårdsverket tar fram och genomför tillsammans med andra centrala och regionala myndigheter.

Det nationella miljökvalitetsmålet

Den biologiska mångfalden skall bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer skall värnas. Arter skall kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor skall ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Mål för Jönköpings län

Miljökvalitetsmålet innebär i ett generationsperspektiv

a. Samhällets insatser för att bevara den biologiska mångfalden bedrivs med ett landskapsperspektiv på förvaltningen av ekosystemen. Ekosystemens buffertförmåga bibehålls, det vill säga förmågan att klara av förändringar och vidareutvecklas, så att de kan vara fortsatt produktiva och leverera varor och tjänster.

b. Landskapet, sjöar och hav är så beskaffat att arter har sina livsmiljöer och spridningsvägar säkerställda.

c. Det finns tillräckligt med livsmiljöer så att långsiktigt livskraftiga populationer av arter bibehålls (gynnsam bevarandestatus).

d. I områden där viktiga naturtyper skadats restaureras sådana så att förutsättningarna för den biologiska mångfalden väsentligt

förbättras. Det kan till exempel handla om naturtyper som generellt har minskat kraftigt i yta och utbredning, som fått sina kvaliteter som livsmiljö generellt utarmad, som hyser en stor mångfald av arter eller som hyser genetiskt särpräglade bestånd av arter.

e. Arterna är spridda inom bland annat sina naturliga utbredningsområden i länet så att genetisk variation inom och mellan populationer är tillräcklig.

f. Främmande arter eller genetiskt modifierade organismer som kan hota människors hälsa eller hota eller utarma biologisk mångfald i länet introduceras inte.

Orkidéen Jungfru Marie nycklar. Foto: Johan Rova.

g. Den biologiska mångfalden upprätthålls i första hand genom en kombination av hållbart nyttjande av biologiska resurser, bevarande av arter och deras livsmiljöer samt åtgärder för att minimera belastningen av föroreningar och genom att begränsa klimatpåverkan.

h. Arter som nyttjas till exempel genom jakt och fiske förvaltas så att de långsiktigt kan nyttjas som en förnyelsebar resurs, och så att ekosystemens strukturer och funktioner inte påverkas.

i. Människor har tillgång till natur- och kulturmiljöer med ett rikt växt- och djurliv, så att det bidrar till en god folkhälsa.

j. Det biologiska kulturarvet förvaltas så att viktiga natur- och kulturvärden består.

k. Samhället och dess medborgare har en bred kunskap om och förståelse för vikten av biologisk mångfald. Traditionell och lokal kunskap om biologisk mångfald och dess nyttjande bevaras och används när så är lämpligt.

Delmål

1. Senast år 2010 skall förlusten av biologisk mångfald i länet vara hejdad.

2. År 2015 skall bevarandestatusen för hotade arter i länet ha förbättrats så att andelen bedömda arter som klassificeras som hotade har minskat med minst 30 procent jämfört med år 2000, och utan att andelen försvunna arter har ökat.

3. Senast år 2007 skall det finnas metoder för att följa upp att biologisk mångfald och biologiska resurser såväl på land som i vatten nyttjas på ett hållbart sätt. Senast år 2010 skall biologisk mångfald och biologiska resurser såväl på land som i vatten nyttjas på ett hållbart sätt så att biologisk mångfald upprätthålls på landskapsnivå.

Når vi miljömålet?

Miljömålet antogs av riksdagen i november 2005. Under de senaste decennierna har omfattande insatser genomförts för att miljöanpassa mänskliga aktiviteter. Trots detta har utvecklingen för den biologiska mångfalden inte förbättrats i nödvändig omfattning. Därför kommer miljö kvalitetsmålet vara svårt att nå inom utsatt tidsperiod, såvida inte arbetet effektiviseras, fokuseras och koordineras bättre än hittills.

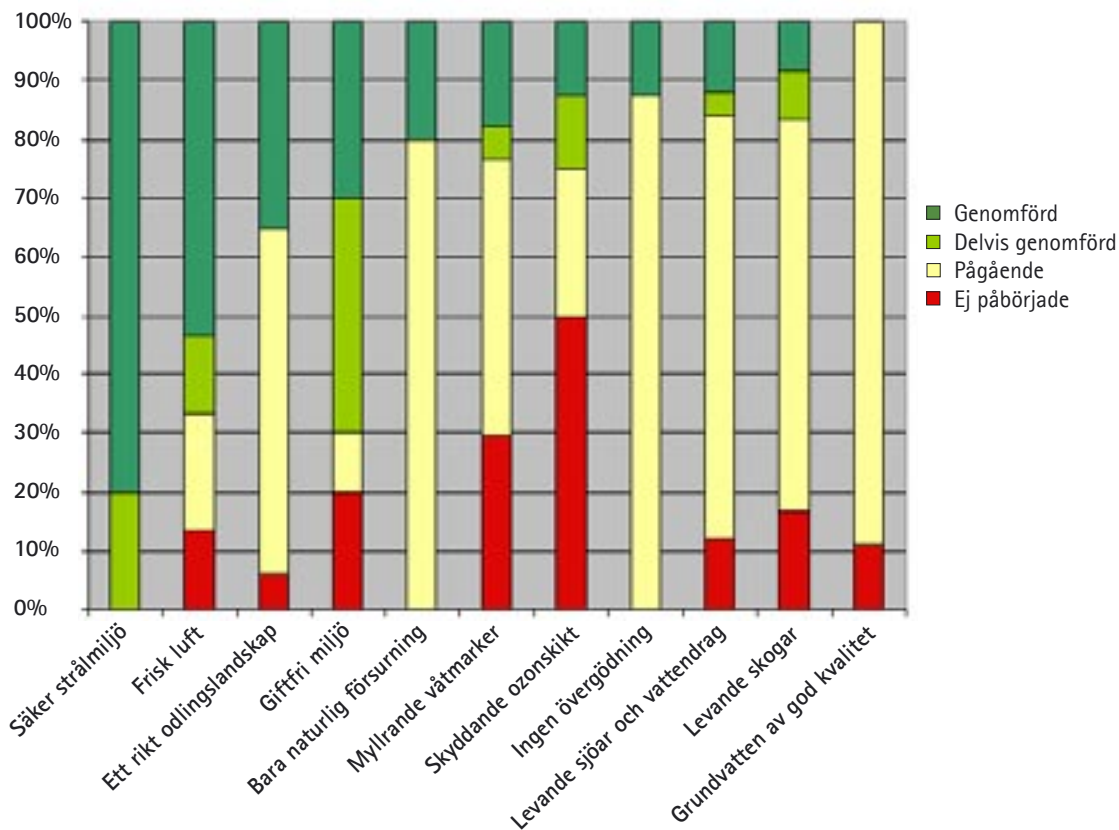
Det senaste decenniets intensiva natur- och miljövårdsarbete har gett positiv effekt, även om kurvan fortfarande pekar åt fel håll förefaller exempelvis minskningen av biologisk mångfald inte vara lika kraftig. Svårigheten beror främst på att denna typ av biologiska processer tar lång tid. Klimatförändringarnas effekt på den biologiska mångfalden är en osäkerhetsfaktor som behöver analyseras.

Åtgärdsprogram

I vilken utsträckning har åtgärderna genomförts?

Diagrammet visar läget för de olika miljökvalitetsmålen. Tre av miljökvalitetsmålen finns inte med i diagrammet; Ett rikt växt- och djurliv ingår ännu inte i något åtgärdsprogram och åtgärdsprogrammet för Begränsad klimatpåverkan och God bebyggd miljö började gälla under år 2007 och där är det ännu för tidigt att kunna göra en uppföljning av läget. Bäst ser bilden ut för Säker strålmiljö där alla åtgärder genomförts, åtminstone delvis.

Sämst är bilden för Skyddande ozonskikt där hälften av de åtta åtgärderna ännu inte har påbörjats. Näst sämst är statistiken för Myllrande våtmarker. För de direkt vattenanknutna målen ser bilden förhållandevis bra ut, även om flera åtgärder även där är försenade. För en fördjupning hänvisar vi till rapporten "Uppföljning av åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen i Jönköpings län", meddelande nr 2007:37.

Samtliga åtgärder

Här följer en översikt av de åtgärder som ingår i antagna åtgärdsprogram. Hur åtgärdsprogrammen tagits fram beskrivs på sidan 5.

Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozonskikt och Säker strålmiljö

Frisk Luft och delar av Bara naturlig försurning

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
a) Länsstyrelsen tillhandahåller "Elda rätt"-information till länets kommuner b) Länets kommuner sprider "Elda rätt"-information till villaägare med vedeldning c) Länsstyrelsen verkar för införande av nationellt bidrag vid byte av gammal eldningsutrustning till ny, godkänd för användning i tätort.	Länsstyrelsen Kommunerna (Mf, Ag21 Energirådgivare) Skorstensfejarmästarna Länsstyrelsen	Villaägare	2003-2005
Protokollering vid sotning. Länsstyrelsen verkar för genomförande av projekt för bättre statistik om småskalig eldning.	Länsstyrelsen RUS-projektet Energimyndigheten, Skorstensfejarmästarna Kommunerna		2005-2006
a) Länsstyrelsen tar fram och tillhandahåller miljö- och kostnadsinformation om alkylatbensin. b) Kommunerna och handeln medverkar till spridning av information.	Länsstyrelsen Handeln Kommunerna (Mf, Ag21)	Allmänheten Kommunerna Myndigheter Näringslivet	2005-2007

**fortsättning, Frisk Luft och delar av Bara
naturlig försurning**

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Länsstyrelsen genomför information till kommuner om nya möjligheter att rena lösningsmedelutsläpp från mindre anläggningar (B- och C-anläggningar).	Länsstyrelsen	Kommunerna (Mf)	2006-2007
Information till större arbetsplatser om kollektivtrafikmöjligheter	Kommunerna		2005
"Lättare tanka biogas" Länsstyrelsen verkar för bättre tillgänglighet till de biogasmackar som finns genom gemensamt betalningssystem	Länsstyrelsen	BiogASFörsäljare	2004-2005
Länsstyrelsen verkar för motorvärmare i samtliga nya bilar	Länsstyrelsen	Bilbranschen Allmänheten	2005
Information om användning och avfallshantering angående lösningsmedel	Kommunerna (Tf, Ag21) Fastighetsbolag	Allmänheten	2004
Långtgående miljökrav ställs vid upphandling av arbetsredskap/arbetsmaskiner (EKU-delegationens upphandlingsverktyg)	Kommunerna Näringslivet		
Långtgående miljökrav ställs vid upphandling av fordon och transporttjänster (EKU-delegationens upphandlingsverktyg)	Regionala myndigheter Kommunerna Näringslivet Landstinget		
Upphandling av alternativbränsledrivna fordon	Reg. myndigheter Landstinget Kommunerna Näringslivet	Bilbranschen Bränsledistributörer Bränslebolag	
Kommunerna genomför riktad tillsyn av anmälningspliktiga verksamheter med VOC-utsläpp och informerar om möjligheten att minska utsläppen		Näringslivet (anmälningspliktiga verksamheter)	

Giftfri miljö

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Länsstyrelsen verkar för att projekt genomförs för att öka anslutning till Miljödiplomering/FR-2000	Länsstyrelsen Kommunerna, Företagarorganisationer	Näringslivet	2003-2006
Länsstyrelsen behandlar utfasningsämnen i prövningen	Länsstyrelsen Kommunerna, Företagarorganisationer	Tillståndspliktiga företag	2003-2006
Länsgemensam handledning för hantering av kemikalier	Kommunerna (Mf) Länsstyrelsen	Kommunerna Näringslivet	2003-2006
Länsstyrelsen verkar för ett "Koll på dina kemikalier"-projekt	Företagarnas riksorganisation, Högskolan Länsstyrelsen Kommunerna	Samtliga företag	2004-2006
Länsstyrelsen verkar för att det skapas ett Kemikalieforum F-län	Länsstyrelsen	Samtliga företag	2004-2006
Länsstyrelsen och Landstinget verkar för att en Regional stödfunktion för miljömedicinsk bedömning utvecklas gemensamt för länen i sjukvårdsregionen	Landstinget Länsstyrelsen	Handläggare på Länsstyrelse och kommuner	2004-2006
Handledning och checklista för hållbar dagvattenhantering i länet	Kommunerna och Länsstyrelsen	Handläggare på Länsstyrelse och kommuner	
Tillsyn av mindre verksamheter avseende 60 prioriterade kemiska ämnen	Kommunerna	Näringslivet (C- och U-verksamheter)	
Gemensam anslutningspolicy för att på sikt möjliggöra en kvalitetssäkring av slam	Kommunerna (Mf, Tf, Ag 21) Länsstyrelsen	Kommunerna (Tf) Allmänhet Näringsliv	
Utfasningsämnen behandlas i anmälningsärenden	Kommunerna (Mf)	Anmälningspliktig verksamhet	

Skyddande ozonskikt

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Tillsynskampanj vid rivningar och ombyggnationer med avseende på ozonnedbrytande avfall	Kommunerna (Mf, Bf) Länsstyrelsen	Byggsektorn	2004-2005
Mätning av CFC, HCFC och HFC i avfall vid kommunernas avfallsanläggningar för att undersöka behov av sortering. Länsstyrelsen köper in och lånar ut mätare.	Några kommuner (Tf)		2004-2006
Information till vitvaruhandel om ozonnedbrytande och klimatpåverkande ämnen	Länsstyrelsen Branschorganisationer	Vitvaruhandeln Allmänheten	2004-2005
Information till industrin om ozonnedbrytande ämnen	Länsstyrelsen Kommunerna (Mf, Ag21)	Industrin	2004-2006
Information till restauranger och livsmedelsbutiker	Länsstyrelsen Kommunerna	Service och livsmedelssektorn	2004-2006
Information till skolor om ozonnedbrytande ämnen	Länsstyrelsen Kommunerna	Gymnasieskolor Högskolan	2004
Kyl/frys kampanj	Håll Sverige Rent Vitvarubranschen Kommunerna (Tf) Länsstyrelsen	Allmänheten Vitvaruhandeln	
Kommunerna informerar egna förvaltningar och bolag om att undantag för enhetsagregat innehållande mindre än 900 g CFC upphör vid utgången av år 2004	Kommuner som bedömer att behovet finns	Kommunala förvaltningar och bolag	

Säker strålmiljö

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Länsstyrelsen undersöker förutsättningarna för att tillsammans med berörda kommuner genomföra ett projekt för att fram oversiktliga radonriskkartor.	Länsstyrelsen	Fastighetsägare Handläggare vid kommuner och Länsstyrelsen	2004-2006
Information om risker, åtgärder och bidrag (radon).	Länsstyrelsen	Fastighetsägare	2004-2006
Vid byggsamrådet uppmärksammar kommunerna byggherren på vilka krav som gäller för radon i den färdiga byggnaden enligt gällande regelverk.	Kommunerna	Kommunerna Fastighetsägare	2004-2006
Information om solning och solarier	Landstinget	Allmänheten	2004-2006
Information om kunskapsläget angående riskbedömning elektromagnetiska fält	Statens strålskydds-institut, Länsstyrelsen	Kommuner, installatörer m.fl.	2003-2006
Information om omhändertagande av uttjänta brandvarnare	Kommunerna	Fastighetsägare	
Information om radon i dricksvatten	Kommunerna		
Kommuner tar över tillsyn av solarier	Kommunerna	Solarie- verksamhet	
Skolan som informationsbärare	Länets skolor	Skolelever och allmänhet	

Övergripande åtgärder

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
I nyhetsbrev från Länsstyrelsen sprids informationsmaterial som behövs för åtgärderna till kommunerna	Länsstyrelsen	Kommunerna	2003-2006
Träffar för kommunernas handläggare genomförs två gånger per år för samordning av arbetet	Länsstyrelsen	Kommunerna	2003-2006

Åtgärdsprogram för miljö kvalitetsmålen Myllrande våtmarker, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap och Bara naturlig försurning delmål 2 och 5.

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Gemensamma rutiner för samråd om dikesrensning och skogsbilvägar för regionen	Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen och skogsnäringen	Markägare	2005
Tillsynsinsatser för att förhindra att det anläggs skogsbilvägar som skadar våtmarker med höga natur- eller kulturvärden	Länsstyrelsen Skogsstyrelsen	Markägare	2005-2006
Från och med 2005 ska arbetet med att bilda naturreservat inledas för minst ett område i Myrskyddsplanen varje år	Länsstyrelsen		2005-2007
Länsstyrelsen utarbetar en ny policy för hantering av torvbrytningsärenden	Länsstyrelsen	Torvproducenter	2006-2007
Länsstyrelsen verkar för att anslagen i statsbudgeten ökas så att arbetet med att skydda områden i Myrskyddsplanen kan ske i snabbare takt.	Länsstyrelsen	Markägare	2005-2007
Våtmarkssamordnare utses	Länsstyrelsen	Markägare	2005-2007
En "Myllergrupp" bildas	Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, LRF, Södra, organisationer och kommuner	Markägare, kommuner	2005-2007
Seminarieiserie	Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och kommunerna		2006
Demonstrationsobjekt	Länsstyrelsen med stöd av "Myllergruppen"	Markägare	2005

fortsättning, Myllrande våtmarker

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Diplomerad mylleranläggare	LRF	Markägare	2005-2007
Målklassning av diken i gröna skogsplaner utreds	Skogsstyrelsen, skogs-näringen	Markägare	2005-2006
De rikkärr som har störst behov av åtgärder bevaras genom inrättande av biotopskydds-områden	Länsstyrelsen		Senast år 2001
Information till turister om kvävenedfallets roll för igenväxning av öppna mossar	Länsstyrelsen	Turister	2005-2006
Kartläggning av bullerfria mossar som planeringsunderlag	Länsstyrelsen och Vägverket		2005
Medverkan i nationell strategi för skydd och skötsel av våtmarker och sumpskogar	Berörda myndigheter i länet		2005
Policy för efterbehandling av torvtäcker	Länsstyrelsen	Torvproducenter	2006

Levande skogar

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Utarbeta strategi för arbetet med det formella skyddet av trädbärande marker	Länsstyrelsen Skogsvårdsstyrelsen		2005
Bildande av naturreservat	Länsstyrelsen och kommunerna		2005-2007
Bilda biotopskydd och träffa naturvårdsavtal	Skogsstyrelsen		2005-2007
De rikkärr som har störst behov av åtgärder bevaras genom inrättande av biotopskydds-områden	Länsstyrelsen		Senast år 2001

fortsättning, Levande skogar

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Information till markägare med nyckelbiotoper ska kompletteras med ett informationsmaterial om önskvärd skötsel och vilka möjligheter till ersättning	Skogsstyrelsen	Markägare	2005
Reservaten ska skötas så dess värden bevaras och förstärks	Länsstyrelsen, kommunerna		2005-2007
Utveckling av stödformer	Skogsstyrelsen		2005-2006
Kvalitetssäkring av frivilligt avsatta områden	Certifieringsorganisationer och Skogsstyrelsen		Senast år 2001
Informera om nyttan med död ved	Skogsstyrelsen	Markägare	2005-2006
Förbättrad ståndortsanpassning i skogsbruket	Skogsstyrelsen		2005
Information om fornlämningar	Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen	Entreprenörer, markägare	2005
Ajourhållningssystem	Riksantikvarieämbetet		
Komplettering av Skog- och historia-projektet	Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen		2006

Delmål 2. Bara naturlig försurning

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Askåterföring	Skogsstyrelsen		2005-2007

Ett rikt odlingslandskap

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Regional samling för ängarna i Jönköpings län	Länsstyrelsen, naturskyddsföreningar, LRF, hembygdsföreningar,	Lantbrukare, landsbygdsbor och allmänhet	2004-2007
Enkät till hembygds- och naturskyddsföreningar	Länsstyrelsen	Hembygds- och naturskyddsföreningar	2005
Regional bevarandeplan för länets ängs- och betesmarker	Länsstyrelsen		2005-2006
Uppföljning av förstudie Naturbruksmarker	Länsstyrelsen	Mark-/djurägare, handeln, konsumenter	2005
Informationssatsning och rådgivning inom Natura2000-områden	Länsstyrelsen, Hus-hållningssällskapet, LRF, kommuner	Markägare och brukare	2005
Fler kurser om hästar på naturbesesmark	Länsstyrelsen, Hus-hållningssällskapet, LRF, kommuner	Hästägare, nya och potentiella landsbygdsbor	2005
Riktad rådgivning till nya markägare/brukare med värdefulla områden	Länsstyrelsen, Hus-hållningssällskapet, LRF	Markägare, lantbrukare och landsbygdsbor	2005-2007
Åtgärdsprogram för lantbrukets ekonomi-byggnader	Länsstyrelsen		2004-2005
Årlig utdelning av utmärkelsen Guldärtan	Länsstyrelsen, Fröuppropet	Odlingsintresserad allmänhet, lantbrukare	2004-
Förteckning över verksamheter för det biologiska kulturarvet i Jönköpings län	Länsstyrelsen		2005
Nya floraväktare	Botaniska föreningen, Länsstyrelsen	Intresserade enskilda personer	2005-2007
Sammanställning av kända småbiotoper	Länsstyrelsen		2005-2007

fortsättning, Ett rikt odlingslandskap

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Informationsblad om hotade växter (a) och artikelserie i Förvetet (b)	Länsstyrelsen, Botaniska föreningen Skogsvårdsstyrelsen	Markägare och brukare	2005
Öka naturbrukselevernas kunskap om skötsel av odlingslandskapets natur och kulturmiljöer	Landstinget, kommuner, Länsstyrelsen, LRF	Tenhults-, Stora Segerstad- och Värnamo naturbruksgymnasier	2005-2007
Inledande seminarium om miljökrav vid upphandling inom offentlig förvaltning i länet.	Länsstyrelsen,	Landstinget, Jordbruksverket, Kommunförbundet, kommuner	2005-2007
Registrering av hamlade träd i alla skyddade områden	Länsstyrelsen		2005-2007

Åtgärdsprogram för begränsad klimatpåverkan och god bebyggd miljö

Delmål 1 Begränsad klimatpåverkan (alternativa bränslen och ny teknik)

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Gemensamma miljökrav vid upphandling av transporter och transporttjänster. Vid upphandling ställs även krav på körsätt och uppföljning.	Länsstyrelsen, kommunerna, Statliga verk, Landstinget	Markägare och brukare	2007-2010
Samutkörning av leveranser i kommunal förvaltning.	Kommunerna	Upphandlare av transporttjänster	2007-2010

Övergripande åtgärd, God bebyggd miljö delmål 1

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Definiera miniminivå för behandling av delmål 1:1-1:4 i kommunala program och strategier	Länsstyrelsen och länets kommuner	Länets kommuner	
Krav på övergripande länsplanering för kollektivtrafik	Länets kommuner, Landstinget	Länets kommuner	2008-2009
Goda exempel på stadsplanering med bra lösningar för gång-, cykel- och kollektivtrafik ska spridas.	Länsstyrelsen	Boverket, länets kommuner	2007
Kartläggning av behov av pendlarparkeringar till ÖP.	Länets kommuner	Allmänheten	2007-2010
Upprätta och tillgängliggöra GIS-skikt över länets gång- och cykelbanenät samt cykel-parkeringar	Länsstyrelsen och länets kommuner	Allmänhet	2007-2010

Delmål 1:3, God bebyggd miljö planeringsunderlag grönstruktur

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Projekt för regional överblick av grönstruktur i länet.	Länsstyrelsen	Kommuner och allmänhet	2007-2008
Sammanställning av kommunala underlag rörande behov av vatten- och avloppstjänster	Länsstyrelsen och länets kommuner	Kommuner och allmänhet	2007-2009

Delmål 1:4, God bebyggd miljö planeringsunderlag energi

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Regionalt planeringsunderlag för vindkraft	Länsstyrelsen	Länets kommuner och allmänhet	2007-2008
Regionalt energikontor alternativt energistrateg i Jönköpings län	Länsstyrelsen samt Regionförbundet	Länets kommuner och allmänhet	2007-2009
Kontinuerlig uppföljning av kommunernas arbete med energiplaner och klimatstrategier.	Länsstyrelsen i Jönköpings län	Länets kommuner	2007-2010

Delmål 1:2 och 2, God bebyggd miljö planeringsunderlag kulturmiljö samt skydd av värdefull bebyggelse

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Inventering av senare (1940-tal) kulturhistoriskt värdefulla byggnader. (Anställ antikvarie på projektbasis)	Länsmuseet i samarbete med länets kommuner	Länets kommuner	2008-2009
Beskriv lättkommunicerade värden för senare bebyggelse (1940-tal). Informationsbroschyr tas fram om kulturhistoriska värden	Länsstyrelsen i samarbete med Länsmuseet	Riktad till fastighetsägare, fastighetsförvaltare och boende	2008

fortsättning, Delmål 1:2 och 2, God bebyggd miljö planeringsunderlag kulturmiljö samt skydd av värdefull bebyggelse

Informationsmaterial för behandling av kulturmiljövärden enligt PBL (Plan och bygglagen) tas fram.	Länsstyrelsen i samarbete med Länsmuseet	Länets kommuner	2007-2008
Säkerställande av kulturhistoriskt värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer	Länets kommuner	Länets kommuner och fastighetsägare	2007-2010

God bebyggd miljö delmål 3 Buller

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Examensarbete om tysta eller bullerfria områden – var finns de? Arbetet ska omfatta GIS-analys samt fältmätningar.	Vägverket och Länsstyrelsen	Länets kommuner	2007-2008
Tillvarata goda exempel från bullerprevention inom Barndialogen	Landstinget	Länets kommuner och Landstinget	2007-2010
Tillämpning av riktvärden för trafikbuller i den fysiska planeringen	Länsstyrelsen	Länets kommuner	2007-2010

God bebyggd miljö delmål 4 Uttag av naturgrus

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Regionalt materialförsörjningsprogram	Länsstyrelsen	Länets kommuner, konsulter och entreprenörer	2008-2009
Initiativ tas till ett samarbete där kommuner och exploatörer ställer krav på vilka material som används i kommunala byggprojekt.	Länets kommuner	Byggherrar	2008-2009
Policydokument gällande massor för utfyllnad ska revideras	Länsstyrelsen	Exploatörer och entreprenörer	2007-2009

God bebyggd miljö delmål 5 och 6 Avfall

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Revidering av kommunala avfallsplaner med anledning av ny lagstiftning	Länets kommuner	Länets kommuner	2007
Regional informationskampanj om återvinning och insamling av förpackningsmaterial	Länets kommuner	Komersiell verksamhet och allmänhet	2008-2009
Kartläggning av mängden matavfall för biologisk behandling samt potential för fler rötningsanläggningar	Länets kommuner	Länets kommuner	2007-2008

God bebyggd miljö delmål 7 Energianvändning i byggnader

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Informationskampanj om vilka omställnings- och investeringsbidrag som finns att söka inom klimat- och energiområdet	Länets kommuner	Kommunala förvaltningar, företag, fastighetsägare	2007-2008
Krav på energikartläggning samt energieffektiviserande åtgärder och övergång till större andel förnybar energi i tillståndsprövning och miljötillsyn	Länsstyrelsen och länets kommuner	Företag och organisationer	2007-2010

God bebyggd miljö övergripande åtgärder

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Projekt för att främja trä som byggnadsmaterial	Träcentrum i Nässjö	Arkitekter, byggare, projekterare med flera	2007
Nyhetsbrev för samhällsplanerings och hälsofrågor	Länsstyrelsen	Länets kommuner, näringsliv, skolor	2007-2010

Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen Bara naturlig försurning, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet

Övergripande åtgärder som berör flera mål

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Vattenforum	Länsstyrelsen	SÖDRA, Sveaskog, Skogssällskapet, Hushållningssällskapet, LRF, Landstinget	Påbörjas 2006, därefter löpande
Vatten som egen programdel i kommunernas översiktsplaner	Kommunerna	Bör kunna vara klart till 2008.	
En bred satsning på information (här finns flera delmoment)	Kommuner, Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, Södra, Skogssällskapet, LRF	Allmänheten, verksamhetsutövare	Löpande verksamhet som bör påbörjas snarast.

Bara naturlig försurning. Delmål 1, Försurning av sjöar och vattendrag

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Provtagning av vattenkemi i försurade, men ej kalkade sjöar, vilka inte har provtagits på tio år	Länsstyrelsen		2005-2008
Askåterföring på de marker där uttag av biobränsle sker	Skogsstyrelsen		2005-2008
Samordning av kalknings- och askåterföringsverksamheterna	Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen		2005-2008
Fortsatt optimering av den pågående sjö- och vattendragskalkningen	Länsstyrelsen, berörda kommuner		Löpande verksamhet

Delmål 2 och 3, Utsläpp av fosfor och kväve

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Körning av källfördelningsmodell för att kartlägga orsakerna till övergödning i områden med stora problem.	Länsstyrelsen, kommunerna, vattenorganisationer.		Modellkörning för länet senast år 2007.
Kommunvisa inventeringar av enskilda avlopp	Kommunerna		Inventeringarna klara senast år 2008.
Verka för att sjöar med höga fosfor och kvävehalter restaureras	Verka för att sjöar med höga fosfor och kvävehalter restaureras		Löpande
Kväverening skall övervägas vid kommunala avloppsreningsverk	Länsstyrelsen och kommunerna		Löpande
Reservaggregat för elförsörjning vid avloppsreningsverk	Länsstyrelsen och kommunerna		Löpande
Rening av dagvatten vid ny- och ombyggnad	Kommunerna		Löpande
Fortsatt rådgivning och information till jordbrukare	Länsstyrelsen, LRF, Hushållningssällskapet, Vattenvårdsförbund.		Påbörjat 2006
Information genom vattendragsgrupper	Kommunerna, LRF		

Levande sjöar och vattendrag

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Utveckla Länsstyrelsens databas över vattendomar	Länsstyrelsen	Länsstyrelsen, Kommuner och entreprenörer.	Klart 2006
Utökat samarbete mellan Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen.	Länsstyrelsen och Skogsvårdsstyrelsen		Påbörjat 2006

Levande sjöar och vattendrag

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Rangordna betydelsen av olika vattenvårds-åtgärder inom jord- och skogsbruk i länet.	Länsstyrelsen, LRF, Skogsstyrelsen		Påbörjades 2005-06-29, klart 2006.
Digital miljöatlas färdigställs	Länsstyrelsen		Klart 2006
Bevara och utveckla tätortsnära områden som är viktiga för rekreation och hälsa.	Kommuner, organisationer, föreningar		Löpande
Utbildning i miljöhänsyn vid grävarbeten som påverkar vattenmiljöer I.	Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen	Skogsdikare, skogsentreprenörer	Påbörjas hösten 2005, därefter löpande
Utbildning i miljöhänsyn vid grävarbeten som påverkar vattenmiljöer II.	Länsstyrelsen	Lantbrukare, markägare	Påbörjas hösten 2005, därefter löpande
Se över vilken vattenhänsyn som innefattas i läroplanen på länets naturbruksskolor.	Kommunerna och Landstinget	Länets naturbruksgymnasier	Klart 2006
Vatteninriktad utbildning för rådgivare inom skog- och jordbruk med fokus på praktiska åtgärder	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen, SÖDRA, LRF	Klart 2006
Vattenvårdspris			Utdelas årligen

Delmål 1 och 2, Skydd av natur- och kulturmiljöer samt restaurering av vattendrag

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Utökad inventering värdefulla vatten inför val av skyddsformer och restaureringsåtgärder	Länsstyrelsen		Klart 2008
Länsstyrelsen inför värdefulla vatten i arbetet med områdesskydd och Natura 2000	Länsstyrelsen	Länsstyrelsen, Kommunerna	Påbörjas 2006

Delmål 1 och 2, Skydd av natur- och kulturmiljöer samt restaurering av vattendrag

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Samverkan kring möjliga långsiktiga skyddsformer	Länsstyrelsen, Skogsstyrelsen, kommunerna, fiskevårdsföreningar, Fiskeriverket		Klart 2008
Fortsatt satsning på vatteninriktade skogsbruksplaner	Skogsvårdsstyrelsen och Länsstyrelsen		Klart 2008
Peka ut vatten där samråd vid rensning krävs på grund av att fisket påverkas	Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen		Löpande
Sedimentationsbassänger i anslutning till naturliga vattendrag	Markägare, kommuner och Vägverket m.fl.		Löpande
Ta fram en prioriteringslista för omprövningar av vattendomar	Länsstyrelsen		Löpande
Återskapa våtmarker	Hushållningssällskapet, Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen	Jordbrukare, markägare, skogsbrukare	Löpande

Delmål 3, Vattenskyddsområden

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Konsekvensklassificering för större vägar med transport av farligt gods.	Vägverket, Länsstyrelsen och Kommunerna		Löpande

Delmål 4, Utsättning av djur och växter

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Regional policy för utsättningar av fisk och kräftor	Länsstyrelsen		Klart 2006
Information om tillståndsplikt för utsättningar av fisk och kräftor	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen LRF, Allmänhet	Löpande

Delmål 7-9, Åtgärdsprogram för fiskstammar, bifångster samt uttag och återväxt

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Verka för att fler fiskevårdsplaner upprättas i länet.	Länsstyrelsen, Fiskevårdsområdesföreningar, Hushållningssällskapet	Fiskevårdsområdesföreningar	Påbörjas 2006 därefter löpande
Införa relevanta regler för fisket	Fiskerättsägare		Löpande

Delmål 10, Buller och andra störningar

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Verka för att störande verksamheter håller sig till utvalda områden	Länsstyrelsen, kommunerna	Turister och allmänhet	Löpande

Delmål 11, Vattenvårdsplaner

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
En uppföljning av hur upprättade planer följs	Länsstyrelsen	Fiskevårdsområdesföreningar	Klart 2007

Grundvatten av god kvalitet. Delmål 1, Skydd av grundvattenförande geologiska formationer

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Vattenskyddsområden tas upp i arbetet med kommunernas översiktsplaner	Kommunerna	Allmänheten	2005 och framåt
Fastställa nya skyddsområden för allmänna grundvattentäkter utan aktuellt skydd senast 2010	Kommunerna och Länsstyrelsen	Allmänheten, verksamhetsutövare	2005 och framåt

Grundvatten av god kvalitet

Delmål 1, Skydd av grundvattenförande geologiska formationer

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Fastställa nya skyddsområden för grundvattentäkter med ett uttag större än 10 m3/dag eller som försörjer mer än 50 personer till 2015	Kommunerna och Länsstyrelsen	Allmänheten, anslutna abonnenter, verksamhetsutövare	2005 och framåt
Granska och komplettera befintliga föreskrifter för och avgränsningen av vattenskyddsområden och vid behov fastställa nya vattenskyddsområden senast 2015	Kommunerna och Länsstyrelsen	Allmänheten, anslutna abonnenter, verksamhetsutövare	2005 och framåt
Projekt "Kemikaliehantering inom vattenskyddsområde"	Kommunerna och Länsstyrelsen	Allmänheten, verksamhetsutövare	2005 och framåt

Delmål 2, Grundvattennivåer

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
En uppföljning av hur upprättade planer följs	Länsstyrelsen	Fiskevårdsområdesföreningar	Klart 2007

Delmål 3, Rent vatten för dricksvattenförsörjning

Åtgärd	Ansvar	Målgrupp	Genomförande
Kommunerna kartlägger enligt dricksvattenkungörelsen (SLVFS 2001:30)	Kommunerna		2005 och framåt
Kommunerna vidtar eventuella åtgärder för att uppfylla dricksvattenkungörelsen (SLVFS 2001:30)	Kommunerna		2005 och framåt
Konsekvensklassificering för större vägar med transport av farligt gods	Vägverket och Länsstyrelsen		2005 och framåt

Miljömålsrelaterade rapporter från Länsstyrelsen i Jönköpings län

Samtliga åtgärdsprogram finns att hämta ner som PDF från Länsstyrelsen i Jönköpings läns webbplats, www.f.lst.se/publikationer. Det går även bra att kostnadsfritt beställa tryckta exemplar.

Meddelande nr 2003:39

Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen
Frisk luft, Giftfri miljö, Skyddande ozon-
skikt och Säker strålmiljö

Meddelande nr 2004:8

Miljömål för Jönköpings län
Inklusive delmål för levande skogar

Meddelande nr 2005:30

Den byggda miljön och klimatet
Årsrapport från Regional miljöövervakning i
Jönköpings län

Meddelande nr 2005:55

Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen
Bara naturlig försurning, Ingen övergöd-
ning, Levande sjöar och vattendrag,
Grundvatten av god kvalitet

Meddelande nr 2006:21

Häckande fåglar som RUS-indikatorer för
biologisk mångfald

Meddelande nr 2006:47

Uppföljning av miljömålen i Jönköpings län

Meddelande nr 2007:07

Åtgärdsprogram för miljökvalitetsmålen
Begränsad klimatpåverkan och God
bebyggd miljö

Meddelande nr 2007:32

Miljömålsuppföljning gällande avlopps-
reningsverk i Jönköpings län

Meddelande nr 2007:37

Uppföljning av åtgärder för miljökvalitets-
målen i Jönköpings län

Informationsmaterial:

Miljömål för företag
Utgiven 2007

Miljömål för Jönköpings län

2007-2010

I det här dokumentet kan du läsa om Jönköpings läns miljömål, någonting som berör alla som bor och verkar i länet.

År 1999 fastställde Sveriges riksdag de nationella miljömålen. Länsstyrelserna runtom i Sverige har sedan fått i uppgift att anpassa miljömålen efter regionala förutsättningar.

www.miljomal.nu

Länsstyrelsen i Jönköpings län

www.f.lst.se